

Семен Садовников

Сырдык санаам аргыһа

*Саргылаах санаабын сарбыһан,
Барбыта олохтон тапталым.
Ол санаам номовун хөлбөөммүн,
Саргыбар аныыбын хоһооммун.*

САДОВНИКОВ С.С.

Сырдык санаам аргыһа

Абый удууһа, 2016 с.

УДК 821.512.157
ББК 84 (2Рос=Як) - 5
С

Садовников, Семен Семенович.

С Сырдык санаам аргына : ахтылар, хоһооннор / [С.С.Садовников]. -
Абый улууһа : «Хотугу кыым» хаһыат ред., 2016. - 88 с.

Кинигэбэ автор кэргэнигэр Саргылаана Васильевнаҕа анаабыт истин
хоһоонноро, дьон ахтылара киирдилэр.

УДК 821.512.157
ББК 84 (2Рос=Як)-5

© Садовников С.С., 2016
© Оформление. АУ РС(Я) “РГ “Хотугу кыым”, 2016

ААН ТЫЛ

Заргылаана Климовскайдар дьэ кэргэннэрин улахан оҕолоро этэ, оҕо сааһа, олоҕо барыта төрөөбүт Кэбэргэнэтигэр ааспыта. 1972 с. Майыар 8 кылаастаах оскуолатыгар маңнайгы кылааска үөрэнэ киирбитэ. 1982 с. Үрүң Хайа орто оскуолатын ситиһиилээхтик бүтэрбитэ. Бастың үөрэнээччи, общественник этэ. Ол сыл Дьокуускайдаағы 1 №-дээх педагогической училищеҕа киирбитэ, 1985 с. начаалынай кылаас учууталын идэтин ылан, дойдутугар үөрэппит-иппит оскуолатыгар ананан үлэтин саҕалаабыта. Кэбэргэнэҕэ тэриллибит эбээн фольклорнай «Ногдан» ансамбль маңнайгы солискаларыттан биирдэстэрэ буолан гастролларга сыльдара, ансамбль народной ааты ылытыгар кини сэмэй кылаата эмиэ баар. Манна көрсөн, сөбүлэһэн Семенунаан ыал буолбуттара.

Учуутал идэтин олус сөбүлээн, оҕолор билиниилэрин ылбыта, 1996 с. улууска «Сыл учуутала» куюнкуруска кыттан, финалга тахсыбыта. 1997 с. Дьокуускайдаағы педагогической институтка кэтэхтэн үөрэнэ киирбитэ, ситиһиилээхтик бүтэрэн социальной педагог идэтин ылбыта.

Ханнык баҕарар үлэҕэ наһаа эппиэтинэстээхтик, айымньылаахтык сыһыаннаһара. Күн сиригэр төрөөн, хайҕаллаах хатың барахсан силис тардан чэчирии үүммүтүн кэриэтэ, мэлдьи аламаҕай майгылаах, хаһанда санаатын түһэрбэт, санаарҕаабыты саататар, кыһалҕалаахха күүс-көмө буолар сүбэлээх, уоскутар мичээрдээх эрэллээх доҕор, дьүөгэ, сизрдээх үлэһит этэ. Кэбэргэнэ национальной орто оскуолатын директорынан айымньылаахтык үлэлээбитэ. «Язык - сердце и душа народа» диэн бастакы региональной научнай-практической конференцияны үрдүк таһымнаахтык ыппыта.

Таһаарылаах үлэтэ сыаналанан, 2004 с. Российской Федерация үөрэҕин министрствотын «Уопсай үөрэхтээһин бочуоттаах үлэһитэ» бэлиэнэн наҕараадаламмыта, Дьокуускайтан кэлэ сылдыар комиссия аспирантураҕа соискатель буоларыгар

этии киллэрбитэ. Ол курдук инники былаана элбэх, ыра саналара үгүс этэ.

Омугунан эбээн да буолбатар, өр сылларга «Ногдан» народнай ансамбльга кэргэнин кытта үңкүүлээбиттэрэ. Выпусктар концердарыгар кэргэнинээн иккиэн коряктыы үңкүүну толорон, дьон биһирэбилин ылан, күлэ-үөрэ турара бу баар курдук. Ол бэйэтэ былабайга былдьанна. Соһумара да бэрт этэ ээ. «Саргылаана Васильевна сэмээр аҕай үлэни үмүрүтэ тута, араас сана идеялары этэ, оргууй аҕай мичээрдии турара бииргэ үлэлээбит, алтыспыт дьонноругар, биһиэхэ, сырдык өйдөбүл буолан хаалбыта үйэлэргэ өлбөөдүйүө суоҕа», - диэн ахталлар бииргэ үлэлээбит коллегалара.

Ааспат-арахпат аһыым уонна санныар санаам мунньустан, сатамматар да хоһоон суруйбута буолар идэлэммитим. Барытын күндү киһибэр – Саргылаанабар, кини сырдык кэриэһигэр анаар.

Таптыыр, ахтар кэргэним, ийэбит – Саргылаанам кэриэһигэр хоһооннорбор дьүөгэлэрин, коллегаларын, үөрэппит оҕолорун ахтыыларын эбэн кинигэ онорон таһаарарга сананныбыт.

Кэргэнэ Семен Садовников

ХОЛКУ, ЭЛЭЖКЭЙ МАЙГЫЛААҒА

Кийииппит Саргылаана Васильевна наһаа холку, элэжкэй майгылаах этэ, кини кыһырыбытын хаһан да көрбөтөхпүт. Убайбытын Сеняны кытары холбоһон, 2 кыыс, 1 уол оҕолоһон, бэйэ-бэйэлэрин өйдөһөн, үөрэ-көтө олоһорбуттара. Дьылға хаан ыйааға кытаанағын!!!

Мин Аммаға кэргэннэнэн, ыал буолан олоһордохпутуна куоракка командировкаға кэлэ сылдьан, биһиэхэ быыс булан таһса сылдыбыта. Онно кэлэ сылдьан дойдутун сонунун, оҕолорун, кэргэнин Сеня, аймахтарын туһунан үөрэ-көтө кэпсээн, сырдатан барбыта. Астынан аҕай барбыта. Айылҕата кэрэтин сөхпүтэ-махтайбыта. Таптыыр кэргэнинээн Сенялыын, оҕолорунаан айылғаға сир астыы, балыктыы бары бииргэ сылдыааччыбыт диин кэпсээбитэ. Өссө кэллэхиинэ Аммаға хайаан да таһса сылдыаам диин барбыта. Кийиийиит Саргылаана ситэ олоһорботоһ олоһун оҕолоро, сиэннэрэ салгыахтара, кини аатын ааттатыахтара диин эрэнэбит.

*Амма бөһүөлөгүттэн
Наталия, Андрей Бабиченколар*

УБААСТАНАР САЛАЙААЧЧЫ БУОЛБУТУНАН КИЭН ТУТТАРБЫТ

Дьылға-хаан! Дьүөгэбит, талааннаах салайааччы, тапталлаах кэргэн – Саргылаана Васильевна төһө да кылгас олоһу олоһон аастар, биһиэхэ дириҥ өйдөбүлү хаалларбыт.

Кини кылаасиыт бастын үөрэнээччитэ, истин дьүөгэ этэ.

Наһаа холку майгылааға, хаһан да кыһыра сылдыбаты. Барыбытыттан атын этэ диэхиин баһарабын. Таптыыр кэргэнинээн Семенныын үс оһону төрөтөн, ыал бастына этилэр. Учуутал үрдүк аатын сүгэн, убаастанар салайааччы буолбутунан биһиги киэн туттарбыт. Дойдубар Кэбэргэнэҕэ тийдэхпинэ, биһиги бары Саргыбыт сандалы остуолугар элбэхтик ыалдыттыырбыт. Дьэ иһэ ып-ыраас, барыта орун-оннугар, оҕолорун бэйэлэрэ бэйэлэрин көрүнэр гына ииппитэ көстөрө.

Саргы Аммаҕа иккитэ тахса сылдыбыта, Амма өрүс ыраас уутун, дыкти айылҕатын, минньигэс дьэдьэнин амсайан, наһаа үөрбүтэ. Убайа Андрей, санаһа Наталия Бабиченколарга ыалдыттаан, сынньанан, балыктаан барбытын наһаа үчүгэйдик ахтара.

Биһиги Саргыбыт олорботох олоҕун, оҕолоро, сиэннэрэ салгыахтара, кини аатын ааттатыахтара диэн эрэнэбит.

*Бииргэ үөрэммит дьүөгэтэ
Екатерина Романова (Слепцова)*

ӨРҮҮ ҮЧҮГЭЙИ ЭРЭ ТҮСТҮҮРЭ

*М*ин, Дохунаева Ольга Михайловна, Климовская Саргылаана Васильевналыын биир учаастакка төрөөбүиүт, улааиыппыт, олорбуиүт. Саргылаана сымнаҕас майгылаах, көрсүө-сэмэй, доҕотторун хаһан да атаҕастаабаһ, хомоппот, нарын сибэкки курдук этэ. Кини кыра кылаастан үөрэххэ дьулуурдааҕа, үөрэҕин наһаа кичэйэн ааҕара. Кинигэни ааҕарбытын сөбүлүүрбүт, ким төһө элбэх кинигэни аахытынан күрэхтэһэрбит.

Күндү доҕорбут, бииргэ үөрэммит дьүөгэбит куруутун сүбэлиирэ-амалыыра, оргууй аҕай сылдьан үчүгэйи эрэ түстүүрэ. Саргылаана көбүлээн үрдүк үөрэҕи бүтэрбитим. Ол иһин киниэхэ олус махтанабын.

Мин дууһабар Саргылаана Васильевна өрүү тыннаах. Түһээн кини өрүү үөрэ-көтө, мичээрдий сылдыарын көрөбүн.

Саргылаана дың чахчы норуот кинитэ, норуодунай учуутал этэ!!!

Күндү Саргылаанам, сылтан сыл ахсын нарын сибэкки буола үүнэңнин, дьоңун-сэргэбин арчылыы, араңаччылыы тур!!!

*Бииргэ үөрэммит дьүөгэтэ, коллегата
Ольга Михайловна Дохунаева.*

ОЛОХТООХТУК СҮБЭЛИИРЭ

Бииргэ үөрэммит дьүөгэбит Саргылаана Васильевна бу орто дойдуттан эдэр сааһыгар туораабыта номнуо 10 сыл ааста.

Кини биһиги кылааска саамай сэмэй, холку майгылаах, үчүгэй үөрэхтээх, актыбыыска, бастын дьүөгэ этэ.

Биһиги Андросовтар дьиэ кэргэн Саргылаана Васильевналыын алтыспыппыт элбэх. Үрдүк үөрэххэ үөрэнэ сылдьан биһиэхэ кэлэн, олорон үөрэбин ситиһиилээхтик бүтэрбитэ. Биһиэхэ элбэх үчүгэй, олохтоох сүбэлэри биэрбитэ.

Тапталлаах кэргэнинээн Семен Семеновичтыын 3 оҕону төрөтөн, бэйэ-бэйэлэрин өйдөһөн, үөрэ-көтө, ыал мааныта буолан ололбуттара.

Саргы үөрэммит оскуолатыгар учууталынан, онтон оскуола дириэктэринэн ситиһиилээхтик үлэлээн, Российской Федерация үөрэҕириитин туйгуна буолбутун истэн биһиги кылаас оҕолоро киэн тутта, үөрэ кэпсэтэрбит.

Дойдубутугар тийдэхиитинэ Садовниковтар дьиэ кэргэн сандалы остуолларын тула мустан олорон үөрэрбит-көтөрбүт, оҕолорбут улаатан үөрэххэ киирэн, үлэһит буолан, сизн көрдөрөллөрүн кэтэһэрбитин түстүүрбүт.

Биһиги дьүөгэбит Саргы саамай аһыллар, элбэҕи эрэннэрэр эдэр сааһыгар биһиги кэккэбититтэн туораабыта.

Биһиги өйбүтүгэр-санаабытыгар, сүрэхпитигэр кини сырдык мөссүөнэ куруук тыыннаах буолуо.

*Дьокуускай куораттан
Андросовтар дьиэ кэргэттэрэ.*

НАҢАА ИЛЛЭЭХ, ЭЙЭЛЭЭХ ЭТИБИТ

Сиһиги Садовникова (Климовская) Саргылаана Васильевна-нын маңнайгы кылаастан онуһу бүтэриэхпитигэр дылы бииргэ үөрэмиппит. Кини үөрэбэр алын кылаастан олус үчүгэйдик үөрэммитэ, сүрдээх сэмэй, киэң холку майгылаах этэ, куруук күлэ-үөрэ сылдыааччы. 7-8-с кылаастарга старосталаабыта, улахан кылаастарга учебнай сектордаабыта. 8-с кылааска үөрэнэр сылбытыгар кылааһынан бары интернакка олорбуппут. Наһаа иллээх, эйэлээх этибит, тугу эмэ оңорор, ханнык эмэ тэрээһин буоллабына бары мунньустан сүбэлэһэн, саба түһэн оңоробут. Урукпутун бары бииргэ аабааччыбыт. Саргылаана үөрэхтэригэр ыарыҕатар оҕолорго быһаарааччы, көмөлөһөөччү. Бары пионер, комсомол кэkkэтигэр кирибиппит. Саргыбыт пионерскай сбордары, комсомольскай мунньахтары тэрийээччи этэ.

Оскуоланы 1982 сыллаахха ситиһиилээхтик бүтэрбитэ уонна салгыы Якутскайдаагы педучилищеҕа, учуутал идэтигэр үөрэнэ кирибитэ. Үөрэбин ситиһиилээхтик бүтэрэн, төрөөбүт дойдутугар, Кэбэргэнэ бөһүөлөгэр, үөрэммит оскуолатыгар үлэлии кэлбитэ. Оскуолаҕа таһаарыылаахтык үлэлээбитэ, кэлин кэтэхтэн үөрэнэн идэтин үрдэттибитэ, социолог идэтин баһылаабыта. Саргылаана нэһилиэккэ буолар тэрээһиннэргэ барытыгар актыбынайдык кыттар.

«Нонгдан» ансаамбыл тэриллитигэр биир бастакынан кириэн үңкүүлээбитэ, араас улуустарга, куораттарга, республика тас өттүгэр тийэ гастролларга сылдыһыпта. Бу ансаамбылга кини олоһун аргыһын, бииргэ үңкүүлүүр Семен Садовниковы кытта сөбүлэһэн, таптаһан, ыал буолан олохторун холбообуттара. Үс оҕоломуттара: биир уол, икки кыыс.

Бииргэ үөрэммит оҕолоро Кэбэргэнэҕэ кэллэхпитинэ, түмсө түһэн куруук Саргылаах Сеняҕа тийэһэн көрсүһэр, түмсэр этибит. Ол эмиэ Саргыбыт ыалдытымсаһын, дьону түмэр дьобурдааһын туоһута.

Саңа дьиз туттан, оңостон кирибиттэригэр Саргылаана наһаа да астыммыт, үөрбүт этэ, кыргыттары кытта тийэ сырыттаһытына, дьизэтин барытын көрдөрбүтэ, өссө да оңосторбут элбэх диэбитэ, былаана киэң этэ.

Хомойуох иһин, биһиги бииргэ улааиыт, үөрэммит доҕорбут Саргылаана эдэр сааһыгар, 39-гар, соһуччу, ыарахан ыарыыттан бу Орто дойдуттан барбыта.

Кини ситэ олорботох олоҕун оҕолоро, сиэннэрэ салгыахтара, туолбатах ыра санааларын кинилэр толоруохтара.

Биһиги Саргылаанабыт туһунан сырдык өйдөбүл биһиэхэ, бииргэ үөрэммит доҕотторугар, олохиут тухары сылдыа.

*Н. А. Григорьева, Н. В. Лебедев.
Белай Гора боһуөлгэ.*

ДИРИҢ БИЛИИЛЭЭХ УЧУУТАЛ ЭТЭ

Туох да элбэх саната-инэтэ суох, оноруохтаахтарын оноро, толоруохтаахтарын толоро сылдыар дьон баар буолаллар. Саргылана Васильевна оннук дьон-нортон биирдэстэрэ этэ. Төрөөбүт нэһилиэгэр, учуутал идэтин ылан баран, халбаҥа суох үлэли сылдыбыта. Мин кинилиин коллега быһыытынан син балайда өр үлэлээтэспит...

Арай биир саас учууталларга цикларынан “Учитель года” кункурус буолар диэтилэр. Тыл учууталларыттан мин, алын кылаас учууталларыттан Саргылаана Васильевна, естественнэй предметтэртэн Ольга Михайловна кыттар буоллубут. Түүннэри-күннэри бэлэмнэни үөһүгэр түстүбүт. Директорбы Иван Иванович Сорокоумов, завучпут Анна Михайловна Рязанская туох, хайдах буолуохтаабын ыйан-кэрдэн сүбэлиллэр, учууталлар туох сурулуохтаабын, ойууланахтаабын онороллор. Оччолорго барыта илиинэн оноһуллара. Аны улуус киинигэр кунга массынаба тобус-толору симиллэн айаннаан тигинэттибит. Суол-иис дьаабы, дэлби сахсыллан, хотуолаан Белай Гораны буллубут. Бары тустуһунан кылаастарга уруок биэрэн, ыйытыларга эппиэттээн, талааммытын көрдөрөн бүтэ быһыытыдыбыт. Учууталлар

кэпсэтэллэриттэн иһиттэхпитинэ Саргылаана Васильевна уруогун олус сөбүлээбиттэр. Кырдыаҕастар: “Ити ким оҕотой?”-диэн ыйыталаһаллар. Түмүк тахсарыгар бары муһуннубут, арай биһиги үһүөн кыайыылаахтар буолбуппут. Үөрүү-көтүү, эҕэрдэлэһии... Оскуолабытыгар тийибиипитигэр толору астаах остуолунан көрүстүлэр. Директорбыт биһигинниин тэннэ сылдыбыт буолан, куонкурус туһунан кэпсээтэ, Саргылаана Васильевна көрдөрбүт видеотын дьон олус сэргээбитин, Кэбэргэнэ кэрэ айылҕатын дьон сөхпүтүн, олох көрө илик дьон “бара сылдыяхха баар эбит” дэсииттэрин эттэ. Итиннэ Саргылаана Васильевна учуутал быһыытынан эрэ буолбакка, дойдутун таптырын, ол тапталын оҕолорго тиэрдэр сатабыла көстүбүтэ. Кэлин айаммытын, куонкуруспут түгэннэрин санаан, өргө диэри күлсэр этибит.

Ол кэнниттэн 2005 сыллаахха директорунан талыллан, үлэтин сыа-сым курдук саҕалаабыта. Лоп-бааччы тыллаах, аймалҕана суох быһааран кэбиһэр директордаммыиыт. Этэргэ дылы, оҕолуун, улаханнаын ыгылыыбакка, бэрт холкудук үлэлээбиппит. Учууталлар бэрт сэргэхтик барыга бары кыттан, үлэбит күөстүү оргуйар этэ. Эң, мин дэһисииккэ, анар уһугуттан түһүнэн иһэрбит. Ити сыл «Язык - душа и сердце народа» диэн региональнай научнай-практической конференция буолбута. Мин завуч буоллум, онон бэлэмнэнии үлэтэ ытыллар кэмигэр араас түгэн элбэх. Аны конференцияны сэргэ алын кылаас учууталларыгар курс ытыллыахтаах, онон 94 киһи түһэр сирдэрэ, аһыыр астара, сынһаланнара тэриллэхтээх. Дьэ манна уйанхатан биллэр түбүгэ буолла. Директорбыт киэн көбүстээх сайаааччы буолара манна арылхайдык көһүннэ. Тэрээһин үбэ-аһа барыта булуллан, түмүллэн, конференциябытын дьон астынар гына ытан дуоһуйдубут. Салалтаҕа махтал тыллара этиллэн, үөрдүбүт.

Бу сыл Саргылаана Васильевна уола Сережа үөрэнэр кылааһын салайааччыта этим. Төрөиут быһыытынан эмиэ актыыбынай позициялаах буолан, барыга-бары сүүрэр, дыһайсар. Выпускниктар концердарыгар «эһиги үнкүүһүт дьон биир нүөмэри биэрэбит да сабаас» диэн буолбутугар, сыанаҕа тахсан кэргэнин кытта үнкүүлээн, биир дойдулаахтарын биһирэбиллэрин ыл-

бытгара. Оччолорго ким билиэ баарай, сыанаҕа бүтэник тахсы-
ыта буоларын...

Үөрэх дьыла бүтэн, сайынны каникул саҕаланан, бииргэ ай-
аннаан Дьокуускай куоракка барбыппыт: кини улун үөрэххэ
киллэрээри, мин оҕолорбун кытта сынньана. Үөрэх мини-
стерствотыгар киирэ сылдыахыт диэн сүбэлэспиппит. Ол
табыллыбатаҕа...

Үлэһит киһи буолан, туох баар сыратын ууран түбүгүрэр
этэ. Арай биирдэ директорскайга киирбитим, хайдах эрэ ку-
рус көрүннээх олорор, оннугун элбэхтик көрбөтөх буолан:
«Барыйдыҥ дуо?» - диэбиийэр, - «ээ, суох, төбөм кыратык
ыарыйда, эми истэхпинэ ааһыа», - диэбитэ. Ол онон хааллаҕа.
Дьонно-сэргэҕэ хаһан да ытана сылдыбат, өрүү сырдык мичэ-
эрдээх сылдыара. Оҕолордуун даҕаны кэпсэтэригэр ыган-түүрэн
барбат, куруук өйдөбүллээхтик сыһыаннаһар, мөбүллүөм диэн
киирбит оҕо сүбэ ылан тахсар этэ. Элбэхтэн биир холобур, табах-
таан тутуллубут оҕону директорскайга киллэрбиттэригэр оҕо
истерикалаабыт. Директорын кытта сүрдээх үһүннүк кэпсэтэн,
уоскуйан тахсан баран: “Наһаа үчүгэйдик от души кэисэттибит,
кыбыстан өлө сыстым”, - диэн оҕолоругар табахтаабытыттан
кыбыстыбытын кэпсээбит. Оччолорго оҕо да элбэх, учуутал да
аҕыйаҕа суох этэ. Ити сыл оскуолабытын РЭП-кэ киллэрэн, сал-
гыы сайдыахпыт диэн «Поликультурное образование в условиях
Севера” диэн темаҕа проект оноруох буолбуппут.

Дьылҕа-хаан ыйаабыттан ким да куоппат быһыылаах.
Сүрдээх сэмэй киһи, дирин билиилээх учуутал үөрэппит
оҕолоро бүгүн бары араас идэлээх специалистар, ыал ийэлэрэ-
аҕалара буоллулар. Оттон кини олобун салгыыр, аатын ааттатар
оҕолоро ийэлэрин сырдык аатын үйэтитэн үтүө дьон буолуохта-
ра диэн эрэнэбин. Учуутал олоҕо оҕолорунан, туппута-онорбута
үөрэнээччилэринэн салҕанар диэн мээнэҕэ эппэттэр эбээт...

*Н.К.Рязанская,
саха тылын, литературатын учуутала,
Майыар орто оскуолата*

СЕНЯЛААХ САРГЫ БЭЙЭ-БЭЙЭЛЭРИН СИТЭРСЭН БИЭРЭР КУРДУКТАРА

Биирдэ Кэбэргэнэттэн тастын убай-
ым Уйбаан Сорокоумов салайаач-
чылаах «Ногдан» ансаамбыл оройуон ки-
нигэр киирэн кэнсиэрдии сырыттахарына,
түбэһэ түһэн сылдыбытым.

Эдэргээн уолаттар, кыргыттар үнкүүлээн
тэйэн киирбиттэрэ көрүөххэ үчүгэйэ сүрдээх
этэ. Олор истэригэр бииргэ үөрэммит оҕо
сааһым доҕоро Сеня Садовников (билигин
да сибээспитин быспаппыт) баара. Кинини
кытта биир эмиэ бэйэтин курдук эдэргээн кыыс оҕо пааралаһан
үнкүүлээбитэ. Кинилэр хайдах эрэ бэйэ-бэйэлэрин ситэрсэн би-
эрэр курдуктара. Мин Сеня ити кыыһы кытта ыал буолаллара
буоллар диэн санаан ылбытым.

Кырдык, кэнники уолум кэргэннэммит сураҕа иһиллибитэ.
Ол кэнниттэн кинилэр Сыанааннаахха гастроллуу хаста да кэ-
лэн барбыттара. Биирдэ, ол саҕана эдэрдэрит, олохтоох автордар
ырыаларыгар куонкурус буолла. Кэбэргэнэттэн эмиэ кэлбиттэр.
Сенялаах Саргылаана эмиэ бааллар. Уолум эмискэ: «Мин кытта-
бын», - диэн турда. Дьиэбэр баянынан бэлэмнэннибит. Чэ, сөи.
Кулуупка баран иһэн Саргылаанабытын көрсө түстүбүт. Саргы-
лаана Сеняҕа: «Доҕор, эн ыллаабат инигин?», - диэн күлэн баран,
ааһа турда. Биһиги ыллаабатыбыт. Онтон кэлин Кэбэргэнэҕэ
тийэ сылдьан, ол түбэлтэни «Биһиги бэлэмнээх этибит» диэн
санаттым. «Оттон этиэххитин, хата доҕорбор болейдыам этэ»,
- дии-дии күлэ олороро субу баар курдук. Саргылаана дьонно-
сэргэҕэ наһаа эйэҕэс сыһыаннааҕа. Санаата үчүгэйэ! Бар дьон-
нун кытта тэнгэ үлэлээн-хамсаан ааспыта. Кини туһунан үтүө
өйдөбүл дьон өйүттэн-санаатыттан ааһыа суоҕа диэн бүк эрэл-
лээхпин.

*Петр Новиков.
Сыанааннаах сэл.*

КИЭН-ХОЛКУ МАЙГЫЛААҒА, КУРУУК КҮЛЭ-ҮӨРЭ СЫЛДЬАРА

*М*ин Садовникова (Климовская) Саргылаана Васильевналыын маннайгы кылаастан онуһу бүтэриэхиитигэр дылы бииргэ үөрэммиийит. Саргылаана алын кылаастан олус үчүгэйдик үөрэммитэ. Сүрдээх сэмэй, киэн-холку майгылаах этэ, куруук күлэ-үөрэ сылдыааччы, кыһыра сылдыарын олох өйдөөбөппүн.

Саргы оскуола общественной олоҕор барытыгар актыыбынайдык кытара. 7-8-с кылаастарга староста этэ, улахан кылаастарга үөрэх секторынан үлэлээбитэ.

8-с кылааһы бүтэрэр сылбытыгар бары кылааһынан интернакка олобуппут. Олус да эйэлээх этибит. Биир ыал оҕолорун курдук.

1982 сыллаахха оскуоланы бүтэрэн, Якутскайдааҕы педучилешаа, учуутал идэтигэр үөрэнэ кирибитэ.

Мин икки сыл армияҕа сулуусиалаан баран, дойдубар кэлэн «Нонгдан» ансаамбылга үнкүүлээбитим. Саргылаана онно эмиэ үнкүүлүүрү. Оскуолаҕа курдук, куруук үөрэ-көтө сылдыара. Виссарион биһикки сатаабат хамсаныларбытын көрдөрөн, үөрэтэн биэрэрэ. Онтон үөрэнэн, идэ ылан, атын сиргэ ананан үлэлээбитим. Онон кэлин көрсүбэтэхпит. Хомотолоох сураҕы истэн олус соһуйбутум.

Саргылаана күлэ-үөрэ, тугу эрэ үөрэтэ, быһаара турара биһиги өйбүтүгэр куруук баар буолуо.

Петр Хабаров

САТАБЫЛЛААХ САЛАЙААЧЧЫ

1990 сыллаахха үөрэхпин бүтэрэн, Орто Халымаҕа Урадаан диэн сиргэ анаммытым. Сайын төрөөбүт дойдубар, Кэбэргэнэбэ, сынньана кэлэн баран, оскуола директорын Иван Ивановичы көрсөн, үөрэммит оскуолабар үлэли хаалбытым. Ол кэмцэ Саргылаана Васильевна номнуо үлэли сылдьар этэ. Кини начаалынай кылаас учууталынан икки кылааһы выиускаабыта. Ол үөрэппит оҕолоро үөрэхтэрин бүтэрэн, сөбүлүүр идэлэрин баһылаан, үөрэппит учууталларын аатын ааттатан, араас араҥа ситиһиилээхтик үлэли-хамны сылдьаллар. Ол курдук кини үөрэнээччилэрэ: Ли Коля, Кривошапкина Клава СГУ-ну бүтэрэн информатика учууталлара, Сидорова Инга, Черёмкина Маша банк үлэһитэрэ, Маргарита Слепцова ЯПК-1 кыһыл дипломуна бүтэрэн магистратураҕа үөрэнэ сылдьар, Жиркова Аэлита сүрүннүүр специалиһынан олохтоох администрацияга үлэлир. Саргылаана Васильевна социальной педагогунан эмиз үлэлээбитэ, тэрилтэ салайааччыгар тийэ үүммүтэ. Салайааччы быһыытынан сүрдээх холку, эйэбэс, коллегаларын барыларын биригэ түмэн, кырдыаҕаһыттан эдэригэр тийэ санаа үллэстээччи, дьонно-сэргэбэ сытыары сымнабас майгылаах этэ. 2005 сыллаахха бинниги оскуолабытыгар бастакы региональной «Язык – сердце и душа народа» научнай-практической конференция буолан ааспыта. Бу конференцияҕа Индигир өрүс сүннүгэр тайаан сытар түөрт улууһу хабаан, ону таһынан Дьокуускай куораттан Ыалдьыттар, СГУ, ЯПУ-1 преподавателлэрэ кэлэн курс ыппыттар. Конференцияҕа оскуола эрэ буолбакка, нэһилиэк олохтооторо бары бири киһи курдук түмсэн, үрдүк таһымнаахтык ааспыта. Ити курдук киэҥ хабааннаах мероприятияны ыытарга Саргылаана Васильевна салайааччы быһыытынан бэйэтин дьобурун, сатабылын көрдөрбүтэ. Дьэ саамай үлэтин өрөгөйүгэр үлэлээн-хамнаан иһэн, эмискэ, соһуччу, бу орто дойдуттан букатыннаахтык барбыта. Кини үөрэммит, үлэлээбит оскуолата сайдарыгар өссө да элбэх саңа сүүрээһини, уларыйыыны кил-

лэриэ этэ. Төрөөбүт дойдутугар кэлэн, бөһүөлөгин сайдыытыгар бэйэлэрин кылааттарын киллэрэр дьону дьиңнээх патриоттарынан ааҕабын. Саргылаана Васильевна сииизтэх баҕа санааларын кини бииргэ үлэлээбит коллегалара, үөрэппит оҕолоро ситэриэхтэрэ...

*Аида Скрябина,
Майыар оскуолатын эбээн тылын учуутала*

УМНУЛЛУБАТ СУОЛУ-ИИҥИ ХААЛЛАРБЫТА

*М*ин Кэбэргэнэ орто оскуолатыгар 1995-1996 үөрэх сылыгар үлэлии кэлбитим. Маңнайгы сылбар алын кылаас учууталын миэстэтэ суох буолан, 5-с, 6-с кылаастарга математика уруогун биэрбитим. Иккис сылбар миэстэ тахсан, алын кылаас учууталынан үлэбин саҕалаабытым. Бу кэмнэ Саргылаана Васильевна алын кылаас учууталынан оскуолаҕа үлэлии сылдьара, уопуттаах учуутал этэ.

Кини наһаа наҕыл, эйэбэс майгылааҕа, кизҥ-холку көбүстээбэ, сэмэй дууһалааҕа. Үөрэтэр оҕолоругар, коллегаларыгар истин сыһаннааҕа. Алын кылаастарга методическай холбоһук салайааччытынан үлэлии сылдьыбыта. Уопуттаах кини быһыытынан мэлдьи көмөлөһөрө, сүбэ-ама буолара. Тугу эмэ өйдөөбөтөхпүнэ, быһааран биэрэрэ. Үлэбэ саңа хайысхалары тутуһа сатыыра, элбэҕи билэрэ, ааҕара. Үлэбэ араас баар буолааччы, ардыгар ыксыыр, ыгылыһар да кэмнэр бааллара. Кими да ыкпакка-түүрбэккэ, барыта кини салалтатынан орун-оннугар быһаарыллан хаалааччы. Олус сүрэхтээбэ, үлэбэ бэриниилээбэ, ылсыбытын түмүгэр тиэрдэрэ. Учуутал үлэтинэн эрэ муңурдаммакка, нэһилиэк культурнай олоһор эмиэ актыыбынай кыттыыны ылара. «Нонгдан» эбээн народнай ансаамбылын биир сүрүн үңкүүһүтэ этэ. Кэнники сылларга кэтэхтэн социолог үөрэҕин бүтэрэн, оскуолаҕа идэтинэн социологтаабыта, онтон биир сыл директордаабыта.

9 сүл бииргэ алтынһан үлэлээбит сүлларбын эргитэ санаа-таһха, оскуола олобор умиуллубат суолу-ийһи хаалларбыт эбит. Кини үөрэппит оҕолоро билигин бары араас идэни баһылаан, үлэһит дьон.

*Майыар орто оскуолатын алын кылааһын учуутала
Реброва Светлана Ивановна
2016 сүл*

ОЛОҢУ ТАПТЫРА

Саргылаана Васильевна өр сүлларга би-иргэ үлэлээбит коллегам уонна истин дьүөгэм этэ. Кини талан ылбыт идэтин толору баһылаабыт, оҕолор, төрөппүттэр убаастыыр, сөбүлүүр учууталлара этэ. Саргылаана Ва-сильевна элбэҕи ааҕара, семинардарга, кон-ференцияларга, методической холбоһуктарга бэйэтин санаатын аһаҕастык этэрэ, элбэх саананы киллэрэргэ кыһаллара. Ол да иһин таба көрөн, оскуола директорынан туруор-буттара. Кини үлэһиттэригэр, дьүөгэлэригэр, добоһторугар, чу-гас дьонноругар биир тэң сыйһаннаах буолара, ол курдук дьону харыстыра, олоҕу таптыра.

Кэскиллээх былааннардаах этэ. Баара буоллар өссө даҕаны элбэх саананы киллэриэ, оноруо хааллаҕа...

Дьүөгэм сүрдээх нарын-намчы, сэмэй, сытыары-сымнаҕас майгылааҕа, куруук мичээрдии сылдыааччы. Кини ыгылыһ-бытын, ыксаабытын, солуута суох кыһырбытын биирдэ да көрбөтөбүм. Оннук сэмэй, киэң холку майгылааҕа. Дьүөгэм аһа-үөлэ дэлэгэйэ, дьийэтэ-уота ырааһа. Ааннара куруутун аһаҕаһа – элбэх ыалдыттаахтара, хоһоһолоохторо.

Кыра эрдэҕиттэн художественной самодеятельность актыы-бынай кыттылааҕа этэ, наһаа учугэйдик үңкүүлүүр буолара. Кэргэнинээн «Нондан» ансамбль үңкүүһүттэрэ этилэр. Онно сылдьан билсигэн, таптаһан ыал буолбуттара. Үс оҕоломмуттара.

Саргылаана кэргэнин, оёолорун муңура суох таптыыра. Ийэтигэр, бииргэ төрөөбүттэригэр ураты истин сыһыаннааба.

Өрөбүл күннэргэ, бырааһынныктарга бэйэ-бэйэбитин куруук хардарыта ыңырсан, олус да иллээхтик олорубуппут. Дьэ ол түгээнэргэ атах тэпсэн олорон ирэ-хоро арааһы кэпсэтэрбит, санаа атастаһарбыт. Саргылааналыын олоххо көрүүлэрбит, сыанабылларбыт сөп түбэхэллэрэ, кинилиин санаа атастаһар олус интириэһинэй буолара. Айылбаа сылдьарбытын наһаа сөбүлүүр этибит. Саас күстэххэ, сайын отонно сылдьарбыт.

Күндүтүк саныыр, суохтуур дьүөгэм баара буоллар быйыл 50 сааһы туолуо этэ. Кини сырдык мөссүөнэ мин сүрэхпэр, дууһабар, миигинниин куруук бииргэ буолуоҕа.

Оёолорун эн үтүө ааккын үйэтитэллэр, кэриэстиллэр, олоххун салгыыллар.

*Алын кылаас учуутала
Яковлева Яна Спиридоновна*

ДЬҮӨГЭМ ТУҔУНАН ИСТИГНИК САНААН

*М*ин дьүөгэбинээн Саргылыын биир бөһүөлөккэ төрөөн, оонньоон-көрүлээн, оскуоланы бүтэриэхиитигэр диэри бииргэ улааппытыт. Кэлин да ыал ийэтэ, дьэ кэргэн хаһаайката буолан олорон дьүөгэбинээн куруук сибээсиитин быспакка алтыһарбыт.

Кини бу орто дойдуга төһө да кылгас кэмнэ олорон аастар оёо сааһын доботторугар, дьүөгэлэригэр, бииргэ төрөөбүттэригэр эдьий быһыытынан, үлэлиир сылларыгар коллегаларыгар, дьэ кэргэн хаһаайката буолан олорон төрөппүт үс оёотугар, кэргэнигэр истин сыһыаннаах, үтүө санаалаах, хаһан да ханнык да балаһыанһаа кыһыһар диэни билбэт, куруук мичээрдии сылдьар, ыраас дууһалаах, көнө майгылаах киһи этэ.

Кини суох буолбута балайда буолла. Ол эрэн дьүөгэм ыраас мөссүөнэ өйбөр-санаабар куруук баар.

*Галина Черемкина,
Абый нэһилиэгэ*

ОЛОХПУН ДЬОЛУНАН ТОЛОРБУТ АНАЛЫМ

Мал туруга, хайдах ыал дэтэрэ дьиз хаһаайкатыттан улахан тутуруктаах.

Мин Саргылаанам, төһө баҕар ыалдыт соһуччу да кэллэхтэринэ, аһын-үөлүн бэлэмни охсон, үөрэ-көтө көрсөр үтүө-мааны майгылаах хаһаайка этэ. Оҕолор күрэхтэһэ кэлэн, элбэх буолан түстэхтэринэ, барыларыгар орон оңорон, хоннорбута эрэ баар буолааччы. Ол курдук булугас, түргэн дьаһаллаах этэ.

Эр киһи сизэринэн, этээстээх дьиз туттан, 3 сылынан сана дьизбэ киирбиинит. Кэргэним салайан, сүбэлээн-амалаан, өйөбүл буолан туттарбыта.

Оскуолаҕа дириэктэринэн үлэлииригэр сырдыкка, кэрэбэ уһуйар сана сүүрэни киллэрэр былааннара элбэх этэ.

2005 с. выпускниктар аҕаларын түмэн, сахалыы сиэри-туому уонна төрүт култуураны сайыннарар хайысхалаах, музейга уонна арчы дьизитигэр аналлаах 5х6 м. иэннээх саха балаҕанын тутуутун былааннаабыта.

Ол саас субуотунньугунан икки тыраахтыр сыарҕата мас кэрдэн киллэрэн, суоран, балаҕан тутуутугар бэлэмнэни үлэ саҕаламмыта. Саргылаана ити курдук, ханнык да киһини ылыннарар ыллыктаах тыллаах, талааннаах салайааччы этэ. Ол сырдык ыралара, хомойуох иһин, дьылҕа-хаан ыар ыйаабынан олоххо киирбэтэхтэрэ.

Кэргэнэ Сэмэн Садовников

УЧУУТАЛБЫНАН КИЭН ТУТТАБЫН

Оҕо саадыгар сылдьан оскуолаҕа киирэрбин олус кэтэһэр этим. Күүтүүлээх, долгутуулаах күммүт үүммүтэ. Итээччибит Александра Васильевна билии киэң аартыгар үктэннэрэн, биһигини бастакы учууталбытыгар Садовникова Саргылаана Васильевнаҕа туттарбыта.

Сибэкки тутуурдаах, суумка сүгэһэрдээх балаҕан ыйын 1 күнүгэр бырааһынньыкты киэргэтиллибит саалаҕа учуутал-

бын кытта сизеттиһэн киирбиппин күн бэбэһээ курдук өйдүүбүн. Мин оскуолабын, кылааспын иккис дьиэм, бастакы учууталбын иккис ийэм курдук саныбын.

Саргылаана Васильевна эйэбэс, сымнабас майгылаах, сырдык санаалаах, кэрэ дүһүннээх этэ. Кини биһигини аабарга, суруйарга үөрэиитэ, элбэх билиини ыларбытыгар суолу арыйбыта.

Мин күндүтүк саныр бастакы учууталбар Саргылаана Васильевнаба махтанабын! Кининэн киэн туттабын.

Дохунаева Айна

МАҢНАЙГЫ УЧУУТАЛЫМ

Залабан ыйын маңнайгы күнүгэр кырачаан оҕолор дьохуннук туттан оскуола боруогун атыллылар. Кинилэргэ саңа олох сабаланар. Оҕо салгыы хайдах үөрэнэрэ, хайдах киһи буолан тахсара маңнайгы учууталыттан улахан тутулуктаах.

Маңнайгы учуутал... Биһиги маңнайгы учууталбытын Садовникова Саргылаана Васильевнаны наһаа күндүтүк саныбыт. Кини биһигини аан маңнай аабарга, суруйарга, ахсааны суоттуурга үөрэппитэ.

Саргылаана Васильевна үөрэтэр оҕолоругар сымнабас сыһыаннааба. Биһиэхэ наһаа кыһанара. Кэлин оскуола директорынан ананан да баран, биһиги үөрэхиитин куруук интириэһиргиирэ.

Кини үөрэппит оҕолоро сизеттисиитинэн оскуоланы ситиһиилээхтик бүтэрэн эрэбит. Учууталбыт кэс тылын кэриэстээн, кини биэрбит билиитинэн салгыы үөрэнэр баҕалаахпыт. Ханна да сырыттарбыт, биһиги маңнайгы учууталбыт кэрэ мессүөнүн өйдүү-саныы сылдыахпыт.

Клава Кривошапкина

ИККИС ИЙЭБИТ КУРДУК БУОЛБУТА

*С*аргылаана Васильевна миигин иккис кылаастан үөрөппитэ. Мин кинини маңнайгы учууталбынан сыаналыбын. Кини бэйэтин эйэбэс майгытынан, сыһыанынан, кыһамнытынан биһиэхэ кэрэ өйдөбүлү хаалларбыта. Үрдүкү да кылааска үөрэнэ сылдьан, туох эмэ ыарахаттары көрүстэхпитинэ, киниттэн көмө көрдөөччүбүт. Куруук сүбэлээн-амалаан биэрээччи.

Биһиэхэ, хас биирдиибитигэр, бастакы учууталбыт иккис ийэбит курдук буолбута. Саргылаана Васильевна сырдык мөссүөнө биһиэхэ өйбүтүгэр-сүрэхитигэр сүиһиэтти иһиитэ.

Дуся Слепцова

БУ БААР КУРДУК

*М*ин бастакы урокиун билиннээннэ дылы өйдүүбүн. Наһаа эйэбэстик мичээрдии-мичээрдии, биһигини, кырачаан дьоннору, туох эрэ кэрэбэ үөрэтэ турара бу баар курдук. Учууталым сырдык уобараһа миэхэ куруук тыыннаах.

Шкулев Айсен

Я ПОМНЮ ЕЕ ДОБРУЮ

*К*огда в первый раз вступил в порог школы, увидел свою первую учительницу Саргылану Васильевну. Мне запомнился наш первый урок.

Я помню ее добрую. Она никогда не сердилась. Когда я что-то не понимал, она всегда объясняла.

В 2005 году она ушла от нас. Я ее никогда не забуду. Она навсегда осталась в моей памяти.

Слепцов Володя

ЫАРАХАН ТҮГЭНЦЭ КӨМӨЛӨНӨРӨ, ҮӨРҮҮБҮТҮН ТЭНЦЭ ҮЛЛЭСТЭРЭ

*Ма*ңнайгы кылааска биһигини Саргылаана Васильевна илинбиттэн снэтэн кнллэрбитэ. Кини биһигини ааҕарга, суоттуурга, суруйарга үөрэппитэ. Саргылаана Васильевна эйэбэс санаалаах, үтүө майгылаах этэ. Ыарахан түгэнцэ көмөлөнөр, үөрүүбүтүн тэнцэ үллэстэр иккис ийэбит курдук этэ. Саргылаана Васильевна биһиэхэ сир үрдүгэр баар саамай күндүнү – билиини биэрбитэ. Оскуоланы үчүгэй сыананан бүтэрбиһиэр киниэхэ махтаньям этэ.

Мин бастакы учууталбын – Саргылаана Васильевнаны хаһан да умнуом суоҕа, өрүүтүн өйдүү-саныы сылдыям.

Лена Дохунаева

ҮТҮӨ ДЬОН БУОЛА УЛААТАРБЫТЫГАР КЫҤАЛЛАРА

*М*ин бастакы учууталбынан Садовникова Саргылаана Васильевна буолар. Кини биһигини ааҕарга, суруйарга, аһсаан суоттуурга үөрэппитэ. Үтүө дьон буола улаатарбытыгар кыһаллара.

Маңнайгы кылааска киирэрбэр илиибиттэн снэтэн ылбытын билигин да өйдүүбүн.

Кини кэрэ мичээрэ, арылхай харахтара бу баар курдуктар. Маңнайгы учууталбын мин хаһан да умнуом суоҕа, сүрэхпэр өрүүтүн баар буолуо.

Слепцов Алеша

БИҢИГИ УЧУУТАЛБЫТ ААТЫН ТҮҢЭН БИЭРИЭХПИТ СУОҢА

*Ма*ңнайгы учуутал... Хас биирдии киһиэхэ күндү, истинг тыллар. Хас бирдии киһи учууталын олобун устатын тухары өйдүү-саныы сылдыар. Мин маңнайгы учууталым Саргылаана Васильевна. Аан маңнай оскуолаба киирэн, паартаба олобуппун, маңнайгы уроокпун бу баар курдук өйдүүбүн...

Саргылаана Васильевна биһигини элбэххэ үөрэппитэ: аабарга, суруйарга, ахсааңна. Оскуола эрэ программатынан буолбакка, кини өссө эбии биһигини олоххо үөрэппит эбит. Биһиги кинини хомоппут түгэннэрбит баар буолуохтарын сөп...

Кини наһаа сымнаҕас, аламаҕай, үтүө майгылаах буолааччы, киһи кыһалҕатын өйдүүрэ. Биһигини үтүө дьон буолуохтара диэн эрэммит буолуохтаах. Билигин, оскуоланы бүтэрэн, олох киэн аартыгар үктэнээри туран, маңнайгы учууталбыт сырдык мөссүөнэ, үтүө майгыта өрүү сүрэхпитигэр биһигинниин буолуоҕа, биһиги кинини түһэн биэриэхпит суоҕа диэн эрэннэрэбин.

Инга Сидорова

ОНА БЫЛА ДОБРОЙ, КРАСИВОЙ, УМНОЙ

*М*ую первая учительница Садовникова Саргылаана Васильевна... Она была доброй, красивой, умной. Она нас учила только хорошему. Саргылаана Васильевна нас никогда не ругала, но если ругала, то только за неаккуратность. Она нас учила, чтобы мы не унывали по пустякам, а наоборот, чтобы мы были веселыми. Я люблю свою первую учительницу и я ее никогда не забуду.

Волгина Марианна

Шалгалбын эрмээн

ААН БАСТАААН КӨРСҮБҮТ ТАПТАЛЫМ

*Айылда кэрэтин аттарбыт,
Ача күөх олохтон арахсан,
Алаһа дьиэтиттэн тэйитэн,
Аргыснын олохтон сүтэрэн,
Аһыыттан, абаттан мунчааран,
Араас ыар санааны сыымайдаан,
Аймаммыт сүрэхпин уоскутан,
Абабын дууһабар тунпакка,
Аһаҕас суругу суруйан,
Аналбын сырдатар сыалтан
Айымныы оңорбут киһи диэн
Албыннаан тугу да эпэккэ,
Алҕаспын кистиһ да барбакка,
Атыннык киэргэтэн биэрбэккэ
Ааҕааччым дьүүлүгэр таһааран,
Атылыыр дьылҕалаах дьоннорбун
Аһаҕас баастарын таарыйан,
Аймалдан олобу санаттым.
Атастар, аһыыбын үллэстэн,
Аһынан арааһы санаамаң,
Атыттар алыстыыр диэхтээмэң,
Ама да бириэмэ эмтээтэр,
Аһаҕас баастарым сабыллан,
Аһыыбын тумаңца суулатан,
Ааһар тыал тыыныгар олордон,
Адаар таас кэннигэр саһыаран
Арыыйда уоскутар буоллун даа...*

АҢАБЫН УТУМНААН

*Арай мин аҗабын утумнаан,
Хоһоонньут дьобурун удьуордаан,
Алыптаах тыллары айаммын
Хомоҗой хоһоонньут буолларбын...*

*Кэпсиэҗим эн кэрэ мөссүүңүн,
Ыллыаҗым эн ыраас тапталгын,
Элбэҗи этиэҗим эн тускар,
Туойуоҗум тугунан үөрпүккүн.*

КИИРБИТЭ ТАПТАЛЫМ

*Эдэрбэр мин эмие элбэхтик эрийсэн,
Таптаспыт, таптаабыт эбиһтин.
Ол мэник тапталтан
Мин олук охсунан
Олоҗум аргыһын булбатым.
Эдэр саас элэңнээн ааспыта
Эрэлбин кэннибэр хаалларан.
Отуппун ортолоон иһэммин
Таптал суох - түмүккэ кэлбитим.
Ол сааскы, биир дьоро кизһэҗэ
Дьылҗа- хаан ыйааҗар сиэттэрэн,
Киирбитэ тапталым,
Килбиктик мичээрдээн,
Мин тоңуй сүрэхпин уйгуурдан,
Ол уоттаах тапталы күөдүтэн,
Дууһабын дьоһуннук долгутан,
Эдэрбин иккистээн эргитэн,
Эрчимнээн биэрбитэ олохпун.
Тосхойбут дьолбуттан үөрэммин
Дьылҗабар махтанар да этим.*

СҮРЭБИМ ҮӨРБЭТ

*Кэрэ саас эргиллэн
Эриэккэс да күн үүннэ.
Оо, тобо бу маннык күннэри
Мин дууһам курустук көрсөрүй?*

*Тулабар дьон үөрэр,
Көр-күлүү түгэнэ оргуйар.
Оо, тобо мин эрэ сүрэжим
Бу туохтан хомойон үөрбэтий?*

*Урут мин бу маннык түгэнтэн
Олус да долгуйа үөрэрим,
Айылбам уһуктар кэмигэр
Дууһалыын долгуйан ыллыбырым.*

КЭЛТЭЙ ТАПТАЛ

*Кэлтэй таптал мэхэйдээх,
Эппиэтэ суох эрэйдээх,
Аңардастыы таптааһын
Ордук күүстээх иэйиилээх.*

*Эдэр мэник сылдьаммын,
Дууһам истиң иэйиитин,
Сүрэх күүскэ тэбиитин
Мин табатык өйдөөммүн,*

*Дьоһун-мааны тапталбар,
Мин соботох аналбар
Хоһоон, ырыа айаммын
Анаабатах эбиитин.*

*Кэлин өйдөөн хомойдум,
Кэлтэй таптаан иэдэйдим.
Аны кэлэн эппиэт суох,
Аһыым эрэ араһнат.*

ТАПТАЛБЫН ЭРГИТЭН

*Бэйэбин эдэрбин дэммэтин,
Атыны таптыам дигэн эппэтин.
Өл эрэн эйшигин иккистээн,
Эйэлээх тапталбын эргитэн,
Эн түөскэр сыстыахпын баҕардым.*

*Баҕардым эн нарын тарбаххын
Ытыспар ыксары ыламмын,
Синньигэс биилгиттэн кууһаммын
Музыка алыбар уйдаран,
Үңкүүгэ эргийэн барыахпын.*

*Ыксары кууһуохпун баҕардым
Сүрэхпин сүрэххэр сыһыаран,
Уһундук ууруохпун баҕардым
Ахтылбан сылаатын таһааран,
Аймаммыт дууһабын уоскутан.*

ҮҢҮӨБҮМ

*Тапталбын эйшигин
Таңара оңостон,
Күн аайы үңүөбүм
Эн күндү мөссүөңнэр.*

*Хомойор да кэммэр,
Үөрэр да түгэммэр
Өйдөөммүн үңүөбүм
Эн күндү мөссүөңнэр.*

КИЛБИК МИЧЭЭР

*Килбик мичээр кэшилээх
Кишрэн кэлтиң сааскы киэһэ
Кэтэспэтэх кэрэ кыыһым
Кэскил дьолун түстээри.*

*Биллэрбитиң эн миэхэ
Дьүңнээх таптал хайдабын,
Өйдөттүтүң эн миэхэ
Дьоллоох диэн тугун.*

*Тапталбыт имэңнээх уобуттан.
Талбааран ыларым ардыгар,
Ол онтон астынан, дьоллонон
Олоххо дьулуурум үрдүүрэ.*

ОЛОХ МУОРАТА

*Таптал ыраас сүүрүгүн
Долунугар олордон,
Булларбытың эн миигин
Дьоллоох олох муоратын.*

*Ол долгуңца оонньуура
Күн уотугар күлүмнээн,
Таптал чабыл кыырыаҕа
Дьол кустугун ойуулаан.*

ЭДЭРКЭЭН СҮРЭБИҢ

*Эн сылаас тапталгар
Мин ыга куустаран,
Анаҕас дууһаҕар атаахтаан,
Дьоһун ыал аҕата буолбутум.
Эн ыраас тапталгар хардаран,
Эйэбэс бэйэбэр эппиэттээн,
Мин уолан сүрэбим хардаран
Тугунан үөрнүтүн билбэппин.*

*Элбэх уол сүрэбин ууларбыт
Эдэркээн сүрэбин тапталын
Эн миэхэ анаабыт эбиккин,
Эн биһи ын-ыраас тапталбыт
Эйэлээх сыйһаммыт туоһута -
Кырачаан дьоннору бэлэхтээн,
Үөрүүбүн үс төгүл үрдэтэн,
Олохпун оһуордаан биэрбиккин.*

ҮС ХАТЫҢ

*Тэлгэһэң иһигэр,
Түннүгүң анныгар
Эн оҕо сылдыаңның
Абалан олорпут
Үс нарын хатыңның
Ийэлиң бүөбүйдээн,
Эн көрөн-харайан,
Силиһин көмөңнүн,
Силигин ситэрэн
Үүннэрэн таһаартың.*

*Кыыс оҕо ситэрин кэриэтэ,
Ол нарын хатыңнар*

*Саас аайы тылланнар,
Сэбирдэх симэбин ыһаннар,
Түннүккүн тоңсуйан,
Бэйэбэр сипсийэн,
Кэрэни кэпсээбит эбиттэр.*

ЭРГИЧЧИ КИИРБЭТ КҮН

*Сэгэрим мичээрэ,
Күлэрэ-үөрэрэ
Олус да кэрэтэ...
Эн миэхэ тапталың
Салгытпат сылааһа
Унаар күөх сайыннаах
Уйгулаах олобу,
Сүрэбиң тапталын
Сөллүбэт төлөнө
Эргиччи киирбэт күн
Эриэккэс кэрэтин
Бэлэхтээн биэрбиккин
Билбэккэ хаалбыттын.
Ол күнүм арбаааалаан
Соһуччу им сүппүт
Иэдээнин кэнниттэн
Күн көрөн сылыптат
Дьыбардаах сарсыарда
Соботох тураммын
Сонньуһа өйдөөтүм:
Эн биһи холбоһон
Дьоллоохтук олорбут
Олохпун бүтүннүү
Мүөттээх ый үөрүүтүн
Кэриэтэ күлүмнүү
Ааспыт дии бу сиртэн
Үлүскэн сүүрүктүү*

Эн сүрээлэр пыыннаахсын

ТАПТАЛ

*Таптал диэн бу Орто Дойдуга
Эн үңэр Таңараң кэриэтэ...
Улахан санааҕа ылларан,
Уокка ас кэбиһэр кэриэтэ.*

*Тапталы түбэһиэх ылбаккын.
Эн дууһаң дыңнээх аналын,
Эн уолан сүрэбиң иэйиитин
Утары тураңнын кыайбаккын.*

*Дьылҕа-хаан ыйааҕа бу сиргэ
Тапталы талларар киһиэхэ -
Ким эрэ алҕаһаан айманар,
Ким эрэ табатык тайанар.*

ТАПТАЛЫМ УҢУКТАН

*Кэмигэр эргиллэн,
Саргылаах саас кэлэн,
Айылҕам уһуктан
Кэрэтик кизэркэйэр кэмигэр
Мин тоңуй сүрэхпэр
Тапталым уһуктан, уйгууран,
Минньигэс мичээртэн
Дьолунан угуттаан турбута.*

БИЛИНИИ

*Кыталык кэрэтэ кыысчааны
Ыраахтан собулүү көрөрүм,
Тапталым туһунан этиэхпин
Табыллар биир тылы булбатыам.*

*Эдэркээн кэрэ кыыс миэхэбэ
Чугаһыа даҕаны диэбэтиэм,
Мин нөңүө көлүөнэ кинитэ
Дьол мантан тосхойуон билбэтиэм.*

*Үңкүүгэ хорсуннук кууһарым,
Эргитэн «эр бэрдэ» дэтэrim,
Ол эрэн кэнэним баһыйан
Тылбыттан матарым иһийэн.*

*Сүрүбүм тапталын таайбыттыгы,
Кыысчааным мичээрдиир эппиэттии,
Ол истиң мичээртэн эр ылан
Мин таптал тылларын эппитим.*

НАРЫН УОСКУН

*Дьэдьэнниирэ тэтэркэй
Уоскун ордууй сэгэтэн,
Минныгэстэй мичээри
Бэлэхтээңцин үөрпүтүң.*

*Уураан ылыый диэбиттии
Нарын уоскун сэгэтэн,
Кэпсиир кэрэ сэхэңцин
Сэргээн истэр буоларым.*

*Обуйукаан уоскуттан
Тахсар нарын тыллары
Арыт уураан ыламмын
Аралдьытан кээһэрим.*

*Сибэккилии сэгэйбит
Тэтэркэйдиир уоскуттан
Кууһан туран ууруурбун
Куруук санаан ылабын.*

ТОЛУК

*Эдэр мэник тапталбыт
Этипитин билбэтин -
Дьылба-хааммыт ыйааба
Блан барар күнүгэр
Иккиэн биһиргэ сиэттиһэн
Айанныахпыт дэһэрбит.
Сырдык, ыраас тапталбар
Сүрдээх харыс да этим,
Эһи дьолгут туһугар
Мин бэйэбин даһаны
Толук биэриэх курдугум.
Эн оннугар өлөргө
Өруу бэлэм этим мин,
Бэйэбиттэн хааламмын,
Эн оннугар олорор
Хайдах курдук ыарахан
Сүгэһэрин мин биллим,
Оболорум иннигэр
Эппиэттээбин ойдоотум.*

ТҮҮЛБЭР КИИРЭН

*Санньийар, санааргыыр кэмнэрбэр
Саатар эн мин түүлбэр киирэңдин
Санньярбыт санаабын тэйитэ,
Сандал саас олохпун чабылын
Саатар биир түгэнин бэлэхтээ.*

*Оччоҕо мин, баҕар, уоскуйан,
Очурдаах санаабын киэр кыйдаан,
Олохтоох собуустук сананан
Оҕолор дьоллорун туһугар,
Олохпун оннуттан түөрбэккэ
Оруннаах собуустук олорум.*

*Эдэр саас тапталын санааммын,
Эйишгин эргитэр кыабым суох.
Эмискэ сатаатар мин түүлбэр
Эйишгин бэйэбин бэрт начаас
Элэңнээн ааһыаҕа диэхтээммин,
Эрэйбин чэпчэтэ таарыйа
Эрэллээх собуустук утуйуом.*

БЫЛЫРЫЫН БАЧЧАҒА

*Былырыын баччаҕа
Барыта сааскылыы сырдыга,
Былыта суох халлаан курдуга,
Былырыын баччаҕа
Мин тыынар салгыным сылааһа,
Маңан хаар үллүгэ ырааһа,
Былырыын баччаҕа
Мин тулам барыта күндүтэ,
Музыка тыаһыныы кэрэтэ,
Былырыын баччаҕа*

*Бар дьонум санаата ырааһа,
Кэпсээнэ кытары кэрэтэ.
Былырыын баччаҕа
Үлэбэр мин үөрэн кэлэрим,
Үчүгэй санаалаах төннөрүм.
Былырыын баччаҕа
Дьиэм аанын астынан аһарым,
Дьоннорбун мин үөрэ көрсөрүм.
Былырыын баччаҕа
Барыта сайынныы сылааһа,
Бар дьонум алгыһын курдуга.
Былырыын баччаҕа
Сэгэрбин мин үөрэ көрөрүм,
Истиңник сэлэхэр буоларым.
Былырыын баччаҕа
Тапталтан талбааран ыларым,
Тосхойбут дьолбуттан ыллытырым.
Былырыын баччаҕа
Үгүстүк сыанаҕа тахсарбыт,
Үңкүүлээн дьоммутун үөрдэрбит.
Былырыын баччаҕа
Өлөбү былаанныыр буоларбыт,
Оҕолор дьоллорун түстээри.
Былырыын баччаҕа
Кыракый кыыспытын котоҕон,
Иэдэһин иккиэммит ууруурбут.*

ҮҮС ТҮҮЛ

*Урут мин иккитэ
Уйгулаах олохпор
Тапталлаах доҕорбун
Өлбүт диэн түһээммин,
Аһыйан ытааммын,
Айманан уһуктан
Илэ баар доҕорбун*

Тыыннаабын көрөммүн,
Олустук үөрэммин
Мин түүлү көрбүптүн
Аньытын таһара,
Баарынан кэпсиirim.
Ол ону доборум төттөрү
Кэрэхсии истэрэ мичээрди:
«Түүн түһээн өлүү диэн
Олобуң уһурун түстээһин», -
Диэн кини истиңник
Тобулан тойонноон бизэрэрэ.
Онтукам баара бу -
Олобум аргыһын
Соһуччу баҕайы
Алдьархай былдьаата.
Аналбын арааран
Анараа дойдуга атаарда.
Дууһам миэнэ кураанах -
Хабым эрэ сылдьарын
Хайа киһи билиэбэй?
Хайдах саныы сылдьарбын
Хайа киһи өйдүөбэй?
Түһүү сылдьар курдукпун
Били түүлбүн үһүстээн.
Айа, хаһан уһуктан
Аналбын ыга кууһабын,
Эмиэ киним дьүүлүгэр
Түүлбүн кэпсээн үөрдэбин?
Ону баара бу түүлүм
Ааспат аһыы быһыылаах,
Алдьархай ааңнаабыта
Албын түүлгэ көспөтөх,
Дыңнээх Айа диэннэрэ
Дьэ бу эбит, кырдьыктаах.

ЭЙИГИН ХАРЫСТААН

*Нап-нарын бэйэбин,
Эн уйан дууһабын
Оюлуу буюбэйдээн,
Дьон холус тылыттан
Харыстаан, хаххалаан,
Эйиэхэ анаммыт
Блар хара санааны
Бэйэбэр иңэрэн,
Аһаҕас дууһаҕар
Араҕаччы буоламмын,
Алгыстаах тылбынан
Арчылаан, харыстаан,
Кырыыстаах тыллары
Кый ыраах кыйдааммын,
Эйигин эрэйтэн тэйитэн,
Хаарыаннаах бэйэбэр,
Уйгулаах олоххор
Суон дурда буоламмын,
Үйэбин уһатан
Үрдүккэ котуннут буолуум даа!!!*

АХТЫЛҒАН

*Абынным эн нарын тарбаххын
Бтыспар ыксары ыларбын,
Абынным эн ибир уоскуттан
Уһундук, уохтаахтык ууруурбун.*

*Суохтаатым эн миигин ийэлиши моборгун,
Суохтаатым эн миигин мичээрдээн корсоргун.*

*Кэтэһи түмүгэ кэрэтин -
Кэмэ суох уорүүтүн,
Көрсүһүү чабыла күндүтүн -
Ахтылған түмүгэ астыгын.*

СҮҮС ТӨГҮЛЛЭЭХ

*Эйшгинэ суох олох
Эрэйдээбин мин биллим,
Күүстээх таптал сүтүүтэ
Сүүс төгүллээх ыарыыта.*

*Уоттаах таптал кутаатын
Ухханыгар сууламмыт,
Ол тапталбын сайыһан,
Батыһыахпын баҕартым.*

*Сүтүктэммит сүрэбим
Сүүс төгүллээх тапталын,
Ордон хаалбыт олохпун
Оҕолорбор аныабым.*

ОЛОҔУМ АРҔЫҤА

*Мишгиттэн эдэркээн эрээри,
Элбэх да кэрэҕэ уһуйбут эбиккин.
Бутулар, аймыллар бу олох
Муннарбат сирдытэ буолбуккун.*

*Үйэбит алтыһар кирбиитин,
Олохпун очурдаах тоҕойун,
Мэхэйин эндин барытын
Ол иһин билбэккэ аасыппыт.*

*Эн ыраас да дууһалаах этиң,
Эн сырдык да ыралаах этиң,
Ол иһин олохпун уйгулаан,
Оһуордаан, ойуулаан аастабың.*

САРГЫЛААНАМ

*Саргылаанам мин олохпор,
Саһан соңмут сүрэхпэр,
Саппабырбыт санаабар
Сарыал кыымын сабаңцын
Сардаңалыы кыыспыккын.*

*Саха кыыһын нарын аатын
Саамай сөпкө биэрбиттэр -
Эн ийэлээх абаар
Ис сүрэхтэн этэбин,
Махтал тылын тиэрдэбин.*

*Саха киһи истэригэр
Саргы диэн, санаабар
Сандал сааһы аҕалбыт,
Таптал кыымын уматпыт,
Саңа Дьылы санаппыт
Саамай күндү тыл буолар.*

ЭН ИМИҢ

*Соботох чуцкуйаң,
Сонньуйан олорон
Санаатым мин бүгүн
Эн биһи таптаспыт
Бастакы түүммүтүн...
Ол онтон долгуйан,
Эн имиң тэтэрэн
Саңардыы тыллыбыт
Сибэкки кэриэтэ,
Саһарҕа хоптотун
Санатан ылардыы,
Эн нарын моссүөнүң
Эбиитин киэргэппит.*

*Оттон мин тоңуй сүрэжим
Ол онтон эбии күүс ылынан,
Сабыллар кыымнара ыһыллан,
Кутаа уот кэриэтэ күөдүүйэн,
Сандаал саас сылааһын ажалан,
Күн чабыл сарыалын санатан
Үйэлээх тапталбыт үөрүүтүн түстээбит.*

ОСКУОЛАҢ ОЛОҔОР

*Оскуолаң олоҔор
ОҔону үөрэтэн,
Ыччаты иитиигэр
Сыһыаным суоҕуттан,
Сытыытык ылсаммын
Сырдатар кыаҕым суох.
Эн кыра кылааска үөрэтэн,
Кыһаллан үлэлиир буоларың,
Элбэхтэ буукуба суруйан
Көмөбүн тиэрдэрим астына,
Эйиигин үлэбин чэпчэтэ
Кэскили кэпсэтэ таарыйа.
Директөр үлэтэ
Түбүгүн билбитим,
Сөтөрү мин өннө
Хөнөрүм буолуо диэн
Эн күлэн этэргин
Билигин өйдүүбүн.
Түбүктээх эн үлэң
Түмүгүн туоһута –
Түөскэр эн иилинэр
Бу бэлиэң сырдатар.
Үлэң дыңнээх түмүгэ
Үөрэпит ыччатың эйиэхэ
Үйэлэргэ сүппэт, өспөт
Үтүө-мааны өйдөбүлэ.*

ДЬОЛЛООБУТ «НОНГДАММЫТ»

*Эн биhi иккиэммит
Үңкүүбүт үйэтин
Олорбут олохнут
Кээмэйэ сиптэтэх.*

*Ол эрэн үңкүүнү
Дьоллообут «Нонгданы»
Үрдүктүк саныыбын
Астына ахтабын.*

*Эргитэ саныыбын
Эдэркээн сааспытын.
Үңкүүттэн дьолломмут
Үөрүүлээх кэммитин.*

КҮӨХ КӨБҮӨР

*Уйгулаах олохпун санааммын,
Улахан тапталбын өйдөөммүн,
Уум котон, уйгууран хааламмын,
Улахан моһуокка ылларан,
Утуйар хоспуттан көһөммүн,
Күөх өңнөөх көбүөрүм анныгар сытабын.
Көбүөрүм санатта элбэби,
Көрдөрдө ол сааскы кэмнэри,
Көстүбэт дьэрэкээн ойууну,
Күөх өттөөх хатыңнаах сайыны,
Көмүсүн көрсүбүт түгэммин,
Кэрэни кэпсэппит кэмнэрбин,
Кэскили түстээбит түгүннэрбин,
Көбүөрүн куустаран тапталбын
Көһөрөн аҕалбыт түгэммин.
Көбүөрбүт бөрүстүөй да буоллар,
Көбүөртэн ураты күндүлээх,
Көмүскэ даҕаны биэрбэппин.*

*Кордохуөм этэ мин дьоммуттан:
Көрүлүүр күннэрим бүтэннэр,
Көмүллэр да күммэр бэйэбин
Көбүөрбэр суулааңыт ытаарың.
Комүһүм кууспутун кэриэтэ
Көбүөрүм сылааһар сыламнаан,
Мин уһун ууларбар утуйуом,
Муң саатар мин онон дьоллоһуом.*

ЭРЭЛБИТ ЭН ЭТИҢ

*Эгэлгэ дьиктилээх олохпун
Эриэккэс түгэнин ойдооммун,
Элэккэй майгылаах киһибэр
Эйиэхэ бэйэбэр анааммын,
Элбэби этиэхпин баһардым.
Эдэркээн кыыс оҕо сүлдьаңың
Эриэккэс сибэкки кэриэтэ,
Этиэхтэн кэрэтик касторуң.
Эбээммит норуотун сырдата
Эстибэт кэскилин түстээммит
Эн биһи үңкүлүүр буоларбыт
Эңээркэй ырыалаах үңкүүнү
Эдэркээн саастарбыт таптала,
Эйэлээх олохпун туоһута,
Эн миигин кэрэбэ уһуйан
Элбэби биллэрбит эбиккин.
Эрчимнээх олохпун хардыыта
Эбэбит комүөлүн муһунуу,
Эңсиллэр сүүрүгэр уйдаран
Элэңнээн аасыта түргэнин.
Эн бааргар – дьолбуттан үөрэммин
Эдэрчи курдугум олохпор.
Эн сырдык ыраһар уйдаран,
Эһилги үлэбин торумнаан
Элбэби айарың кэрэни,
Эрдэттэн былаанныыр идэлээх
Эрэлбит эн эрэ буоларың.*

САРСЫАРДА

*Саргылаах саас дыкти кэрэтэ,
Саҕахтан тахсар күн сарыала,
Сандаара имнэнэр чабыла,
Саһарба күлүмнүүр угута,
Сардаана сибэкки кэриэтэ,
Санааны миннитэр иэйиитэ
Сахабыт хомуһун тыаһыныы
Сатарыы дуорайар дыбардаах,
Сарсыарда кэрэ да көстүүлээх,
Сахабыт хотугу кыраайа.
Санаатым бу дыкти түгэңцэ
Саргыбын кытта мин хаамсарбын,
Саңа күн үүнэрин уруйдаан
Саҕахтан тахсар күн кэрэтин
Сарыалын кэтэхэр буоларбыт,
Салгынын дуоһуя тыынарбыт.
Сарсыарда уут туман быһыттан
Салгыны дьэргэлгэн оонньотон,
Саһарбыт хаартыска кэриэтэ
Саҕахха сасытым диэбиттии,
Санаабар бу илэ көстүбэ
Саргым кэрэчээн мөссүөнэ.*

САРГЫЛААНАМ

*Эдэр кыысчаан, Саргылаана,
Эйбэстэй мичээргиттэн
Дууһам үөрэн саргыланна,
Тулам саастыы сандаарда.*

*Саргылаанам бэлэбиттэн,
Күндү көмүс чыычаабыттан
Саргыланным да этэ
Аба буолан дьоллонон.*

*Саргылаанам күүтэриттэн,
Күлэ-үөрэ көрсөрүттэн
Саргыланыам өссө иннибэр,
Күнүм намтыа эрдэ дишим.*

*Оо, арай добоор, Саргылаана,
Баарың буоллар мин аттыбар
Өрүү үөрэ, Саргылаана,
Сылдыам этэ сыдыайа.*

СЫРДЫККА ТАРДЫҢЫ

*Эн эдэр сылдыаңны
Үөрэххин үрдэттэр,
Сырдыкка тардыһар
Ыралаах буоларың.*

*Ону мин тохтодон,
Олустук көрдөһөн,
Дьонун ыал буоларга
Дьулуһан эпитим.*

*Уйгулаах олохпут
Уон сылын туолуута,
Ол ыра санаабын
Олоххо киллэрэн,
Үөрэххин үрдэттэр,
Үтүөбэ дьулуһар
Эн сырдык санаабын
Эпитиң истиңник.*

*Ону мин өйдөөммүн
Кэс тылбын кэспэkkэ,
Үөрэххэ бараргар
Көңүлбүн биэрбитим.*

КЭТЭНИИ

*Мин урут бу күнү
Өртөн да долгуйа күүптүтүм,
Мин күндү сэгэрим төрөтөр
Ол көмүс чыычаабын көрсөөрү
Мин урут бу кэми
Кэтэспит даңаны эбиппин,
Татталлаах кэргэним кэрэчээн
Күһини бэлэхтиэн билэммин.*

*Мин урут бу күнү
Өртөн да долгуйа күүптүтүм,
Аан бастаан мин аңа дэтэммин
Астына дөлгуйа үөрээри.*

*Мин урут бу дьөрө кизһэни
Эрдэттэн кэтэспит эбиппин,
Кэргэним бу кэрэ бэлэбин
Кэлин да киэн тутта кэпсээри.*

СЫЛААБЫН ТАҢААРАН

*Сындылған айантан сылайан,
Сыралаах үлэттэн илистэн,
Сылаабын таһаара түһээри
Сып-сылаас эн түөскэр сыстабын,
Сылааскар бигэнэн нуктуубун,
Сыламнаан утуйан барабын,
Сыстаммын уөскуттан ууруубун,
Сарыал кыһар иэдэскиттэн
Сыллаан ылан астынабын,
Сып-сымнаһас бэйэбин
Сыстан ыга кууһабын,
Сарсын өнтөн астынан
Сылайбытым ааһыаға,
Саңа күнү уруйдаан
Санаам өссө манньыйыа.*

ЫЛЛЫК

*Ылык, өйүө ылынан,
Эн биһикки сизттиһэн,
Айылбалаһын алтыһа
Айанныырбыт астыһа.
Дьэдьэһнээбит кырдалбыт,
От кэбиһэр сыһыбыт
Ыраах тиэрдэр ыллыктара
Ыһсан оспут курдуктар.
Отоннообут ойуурбут,
Олук тэһит ороһнут
Омоонноро оспуттар.
Чэй өрүммүт отуубут
Кырыс саһыт курдук дии,
Хаһыт ыйыыр аргыыбыт
Эмэбирбит курдук дии...*

ҮРҮҢЭЙ

*Мин урут, эн кэлин,
Эн биһи иккиэммит
Торообут түөлбэбит,
Бигэммит биһикпит,
Үрүңэй эбэбит
Үтүөкэн дойдубут.*

*Өйдүүбүн өрүүтүн
Мин оҕо сылдьаммын
Оонньообут оргулбун,
Сылдьыбыт сыһыбын,
Оттообут хонуубун,
Дьэдьэһнээх кырдалбын
Ахтабын өрүүтүн.*

ЫЙДАҢАҖА АЙАН

*Аҗам тастаах табаларын
Талан тутан көлүннүм,
Таптыыр кыыспын мэңэстэн
Айанныырга тэринним.*

*Хоспор баайбыт хобом тыаһа
Хомус курдук хоңкунаата,
Ньюбуһутум чуораана
Чуумпу тыаны аймаата.*

*Табаларым тэңнэ тэбэн
Эгээннэрин тыаһаттылар,
Дьоһус олох сыарҕабыт
Эбиһи онно кыттыста.*

*Дүкээбилбит суһума
Дүөрөлэстэ бу тыаска,
Дыкти дорҕоон үөрдэнэн
Арыалласта суолбутун.*

*Ыра санаа аргыстара
Хараңаны хайа сүүрэн,
Суулан тохтор сулустар
Мичиңнэһэ турдулар.*

*Таптыыр кыыспын мэңэстэн,
Айанныырбын таайбыт курдук
Табаларым тамайан
Талаһаллар аҕабар.*

*Ыраах аҗам ыырыгар
Ыкса кизэһэ тиийэрбэр
Үрүң көмүс утаһынан
Үктэл уурда ыйдаңам.*

*Кырыа үүммүт кыламанын
Бий сырдыгар кыһайдахха,
Кыыһым кэрэ бэйэтэ
Өссө ордук тубуста.*

*Таптыы корор харахтарбын
Таайан ылан сэгэрим
Нарын, килбик мичээринэн
Сыстан ыга кууспута.*

*Хобо чуораан добуһуоллаах
Сыарҕам тыаһын иһиллээн,
Балааккатын таһыгар
Аҕам тахсан турара.*

*«Хата оҕом тыыннаахпар,
Кийиит кыыһы киллэрэргин
Корор күннээх эбиитин», -
Кыыспын кэлэн сыллаата.*

*«Суулаах оҕо эрдэххинэ
Дьыэбэр ытыы сытаргын
Дьээбэлэниэм баппакка
Дьыэбэр илдьэн саһыартым.*

*Дьэ ол кийим улаатан,
Кийиит буолан кизэргэйэн,
Уолум дьолун түстээри
Дьыэбэр киирэн кэллэбүң».*

*Өлүс үөрэн, долгуйан
Уруккуну санаан-ахтан,
Үрүңэйбит туһунан
Бэрт элбэҕи кэпсээтэ.*

*Маннык дьоро кизһэни
Чүмэчибит уруйдаан,
Ууна-ууна уоскуйда,
Аал уот кытта алҕаата.*

МИННЬИГЭС МИЧЭЭР

*Субуллаар суһуоххун,
Минньигэс мичээргин,
Эн сырдык ырабын,
Эн ыраас дууһабын,
Эңээркэй куоласкын,
Эн дыкты сэхэңгин,
Эн кэрэ кэпсээнгин,
Эн нарын дууһабын,
Олохун толору дьоллообут,
Обобут кэскилин түстээбит,
Ийэли амарах сьһыаңнын
Дууһабар тутаммын,
Мин ойбор хатааммын,
Сүрэхпэр ицэрэн,
Мин илдэ сьлдьяммын
Бичаппар кэпсиэбим,
Бар дьоммор тарбатыам.*

ОЛОХ ЫЛЛЫГА

*Төбөбүн санныардык төңкөтөн,
Хоолдуктаах бэйэбин хоңкутан,
Атахпын арыыйда соһоммун,
Аат эрэ харата хардыылаан,
Айаннаан иһэбин аргыыйдык,
Оһуөрдаах ойуулаах тапталтан
Ордубут олобум тобобун
Аартыктаах ыллыгын дабайа
Эргийэн эйишгин көрдүүбүн,
Эргиллэн кэлиэбэ диэбиттии,
Ийэтин сайыспыт олодуу
Соһуччу сүтэрэн сонньуйдум,
Бу манньык аһыыттан, абаттан
Орһунун мин Орто Дойдуга
Оболор дьоллорун туһугар
Олобум ситимин салбаары.*

СААС ААЙЫ

*Аны мин сүрэхпэр
Саас аайы
Сэбирдэх тыллыбат,
Сибэкким тэтэрбэт.
Аны мин дууһабар
Саас аайы
Чыычаабым ыллаабат,
Чуорааным чугдаарбат.
Аны мин харахпар
Саас аайы
Кустугум оонһуута
Дууһабын долгуппат.
Аны мин кулгаахпар
Саас аайы
Сиккиэр тыал сипсийэн
Сүрэхтин нүөлүптэт.*

СААС ИҢЭР

*Кыһыңцы дьыбарбыт кыйданан,
Хараңа халлааммыт арыллан,
Күн уһаан, сыльһан, сыламнаан
Саас иһэр бэлиэтин биллэрдэ.*

*Саас сыһаа чугаһаан
Айылҕам астынан уһуктуо,
Маңан хаар суорҕанын арыныа,
Кэрэтик кизгэһиэн тиллиэбэ.*

*Чыычаабын ыңыран ылатыа,
Ол онтон уйгууран уһуктан
Сэбирдэх симэнэн тыллыаба,
Мутукча коборон дыргыйыа.*

*Ол онно санаабым тапталбын,
Олохпун дьоллообут доборбун,
Үс көмүс чыычаабы бэлэхтээн
Олохпун уйгулаан ааспытын.*

АЙЫЛҢА БАРАХСАН

*Айылҗа барахсан
Ханнык да кэмигэр
Кийини абылыыр
Бэйэтэ туһунан
Симэнэр кэрэлээх.*

*Тулалыыр эйгэбит
Эгэлгэ дыктитин
Кэрэхсии көрөммүн
Дуоһуя тыынабын,
Долгуйан туойабын.*

*Мин эдэр сылдьаммын
Тапталбын корсоммун,
Табатык ойдоһон,
Дьолбутун холбооммут
Дьоһун ыал буолбуттут.*

*Ол кэрэ кэмнэри,
Ол уоттаах тапталы
Кэмигэр өйдөөмүн,
Кэргэммэр махтанан
Туойбатах эбиитин.*

ОЛУННЬУ ОРТОТО

*Олунньубут ортото -
Бүгүн үөрүү бүгүн дьол,
Бүгүн таптал иэйиитэ,
Бүгүн эдэр сүрэхтэр
Күүскэ тэбэр күннэрэ.
Олунньубут ортото -
Таптал тылын этэргэ
Уолан сүрэх иэйиитин*

*Туйяр күнэ дьэ үүннэ.
Олунньубут орто -
Бүгүн ааспыт тапталы
Ахтар күммүт дьэ кэллэ.
Эдэр сааһы эргитэн
Олох дьолун туйярга.
Олунньубут орто -
Сүтэрсибит сүрэхтэр
Соргутүһэр күннэрэ.
Булсан эмиэ дьоллонуң,
Бур-бур буруо таһаарың,
Олунньубут орто -
Дьоңцо дьолу аҕалбыт
Дьохун мааны күн үүннэ.
Бүгүн манна Сибэтиэй
Валентиммыт күнэ дии!*

ОЛОХ УУСТУГА

*Дьылҕа хаан ыйааҕа
Дьаһайан эрдэҕэ,
Дьол-соргу аргыстаан
Дьоннору үөртэҕэ.*

*Сорохтор дьоллорун
Түмүктээн бүттэҕэ,
Сандал саас күннэрин
Түлэй түүн гыннаҕа.*

*Олохпут биһиэнэ
Ол оннук уустуктаах,
Олору коннорон
Оннуттан түөрбэккин.*

*Ол аата күн бүгүн
Ким эрэ дьоллонон үөрдэҕэ,
Олохун аргыһын булунан
Кэрэни кэрэхсээн эрдэҕэ.*

ДБАХТАР КҮНЭ

*Кулун тутар абыһын
Куруук куутэр буоларым,
Талан ылбыт доборбун
Тапталлаахтын үөрдээри
Бэрт эрдэттэн сабалаан
Бэлэх көрдүүр буоларым.
Бүгүн оннук буолбатах,
Бүгүн атын хартыына...
Урут үөрэр кэмнэрбин
Куруус санаа булкуйан
Бардык ааһар буолбуттар.
Бүгүн эмиэ бишр оннук
Курус күнүм үүннэбэ...
Урукку үөрүүбүн өйдөтөн,
Таптал дьолун санатан,
Эмиэ да ыар баастарбын
Кымаахтатыа түрдаба.
Өл да буоллар умнуохха,
Бар санааны кыйдыахха,
Оболорбун түөкэйдээн,
Аймахтарбын албыннаан,
Үөрэ-көтө көрсүөххэ
Уруккулуу атаарыахха.*

ОЛОХ ЧОРООНО

*Өбүгэттэн үгэс буолбут
Үрүң тунах ыһыахха
Дьөһөгөйбүт илгэтин
Илиигиттэн иһээри,
Мин олобум чороонун
Тоһуйбутум эрэнэ.
Сэрэйбиттии кэтэнэ
Сүрэх күүскэ тэбиитин
Таба таайан ылбыттыы,*

*Таптал уохтаах кымыһын
Эн күндүлээн үөрүтүң.
Дыкхи нарын уоскуттан
Утаппыттыы ыймахтаан,
Уолан эдэр сүрэхиэр
Таптал уохтаах кымыһа
Көөннөө оонньоон туолбута.
Онтон ыла чороонум
Оһуор анһан симэнэн,
Дьоллоох чороон аатыран,
Таптал уохтаах кымыһынан
Өрүү туолан турбута.*

ОО, ТОҔО?

*Оо, тоҔо эн сырдык ыраһын
Олоххо дьулууруң ухханын
Соһуччу сарбыйда алдьархай?
 Оо, тоҔо миигиттэн
 Күндү түүл кэриэтэ
 Күрэнниң түргэнник?
Оо, тоҔо уйгулаах олоһум
Салһыппат сылаас аргыһа
Сарбыйан бардаһың кынаппын?
 Оо, тоҔо бу сиргэ
 Олохһут утаһын ханнара
 Уһуу да түспэтиң кыратык?
Оо, тоҔо эн биһи уостубат
Ол уоттаах таптылбыт кутаатын
Үөрүүтэ бүттэһэ түргэнин?
 Оо, тоҔо бэйэһин солбуйан
 Түүн аайы кууһарый кутурһан
 Тоннүбэт тапталбын ойдотон?
Оо, тоҔо бу манна
Баһабын толорон
Баар буолан хаалбаккын аттыбар?*

ЭН БААРГЫН

*Мин урут эн бааргар
Дьолбуттан үөрэммин
Ыраахха дуорайар
Ырыалаах буоларым...
Ханнык да сыанаҕа
Эн куруук аттыбар
Бааргыттан үөрэммин
Үңкүүлээн тэйэрбэр
Тирэхтээх буоларым...
Билигин эн суоххар
Аһыыттан мунчааран,
Ыллыырым оннугар
Ытыахпын баҕардым.
Иэдэспин илиппит
Хараҕым ууларын
Мин кистээн соттобун,
Өрүтэ тыынабын.*

ТАПТАЛЫМ ЫЛЛЫГА

*Бүгүн эмиз үлэбэр
Тапталым ыллыгын
Таарыйар-таарыйбат
Аттынан хаамабын.
Дьолломмут хоспутун,
Ол сырдык түннүгүн
Аннынан хаамарбар
Сүрэҕим сүр күүскэ
Хам тутан ылбыта.
Сүүрбэ сыл анараа
Ол сааскы бу кэми
Мин өйбөр бу баардыы
Болҕойон коробун.*

*Ол уоттаах тапталтан
Дьол үөрүү кынаттаах,
Хоспуттан тахсаммын
Дьон туруон иннинэ
Ыллыкпын буларым...
Дьон аймах алгыстаан,
Дьол-үөрүү аргыстаан
Ыллыгым атаарта
Олох киэң аартыгар.*

БОЛУОТ

*Дьылба-хаан ыйааба,
Эн модун сүүрүктүү
Олобум тобобун
Эн болуот долгуңнар суулааңцын,
Эриллэр эрэнэ сүүрүккэр
Эрийэн, буруйан, ытыйан,
Харгыны хайыта тыырдаран,
Хайыр таас очуоска саайталаан,
Дьэ ханна тиэрдэңцин сыбыыгын?
Ол онтон мин ордон хааламмын
Олохпор мин салгыы устуобум,
Уу-чуумпу кытылы буламмын,
Онно мин тохтооммун уоскуйуом.*

ӨҢ ТҮҮЛ

*Өр күүттүт өң түүлбүң
Мин бөөлүүн түһээтим,
Өр да өр көрдөөбүт
Тапталлаах доборбун,
Саргыбын буламмын,*

*Олустук да үөрдүм.
Аанньалым мин түүлбэр
Сааскылыгы ыалдьыттаан,
Ахтыбыт сүрэхпин долгутта,
Аймаммыт дууһабын уоскутта.
Тугу да буламмын эппэкэ
Кууһаммын уһуннук мин түрдүм,
Нарыннык уоһуттан уураатым,
Аны дьэ ыһпаттыгы сананным.
Ол туран соһуччу уһуктан
Мин дьолбун куоттаран хомойдум.
Оо, арай бэйэбин көрдөрбүөн,
Өссө биһир түгэнтэн үөрдэрбиэн.*

САХАБЫН

*Саргылаах буоламмын мин эмиэ
Саргылаах сандал саас сарыала
Кыһаһарын эрдэттэн кэтиибин,
Ол кэмңэ тапталбын саныыбын.
Саргылаах буоламмын мин эмиэ
Саргылаах сахалыгы саңаны
Сэнээрэ истэбин астына
Соргулаах олобу туойаары.
Саргылаах буоламмыт биһи эмиэ
Саңа дьыл саргытын көрсөбүт,
Дьол үөрүү тосхойбут түгэнэ -
Дьыэ кэргэн үөрүүтүн үллэстии.
Саргылаах сахабын дэнэммин
Бэйэбин киэн тутта саныыбын,
Бу сиргэ төрөөбүт буоламмын
Саргынан дьолломмут эбиһтин.
Саргылаах буоламмын мин эмиэ
Уйгулаах, унаархай сайыммыт
Саргылаах күөх тунах ыһыаһын
Уруйдаан оһуохай тардарбыт.*

Санаалар

САНААМ

*Уу дохсун долгуннуу
Мин санаам ардыгар
Бааллыран дьалкылар...*

*Соробор мин санаам
Чабылзан кэриэтэ
Солуута суохтан да
Уот тымтан оргуйар.
Ардыгар сайыспыт
Тапталбын санатан,
Дууһабын санныардык
Түң былыт бүрүүйэр.
Соробор холорук
Бугуллау ытыйан,
Буруулуу эриллэн,
Оргуйар уу буолар.
Урукку уйгулаах
Олохпор мин санаам
Тапталтан манньыйан,
Сайыңцы нуһараң
Ылааңы киэһэли,
Ыраас уу кэриэтэ
Чуумпуран турбута.*

*Ол курдук, тапталбыт
Суоһугар сууланан,
Мин санаам астынан
Сүрэхпэр сөңмүтэ.*

ИС САНАА

*Уйгулаах олохпор
Танталым чабылын туоһулуур
Ис санаам иэйиитин
Истиэхтин бабарар да этиң.
Бу кэннэ бэйэбэр
Кэдирии кэмэлдым эбиллэн,
Эмиэ да бэйэбин сэнэнэн
Ис санаам иэйиитин
Мин таспар таһааран,
Эйиэхэ бэйэбэр анааммын
Бу кэрэ тылларбын,
Дууһаттан кутулар дорбооммун,
Кэмигэр тиэрпэтэх эбиппин.
Дьэ, бугун бэлэхтиэх этим мин
Бэйэбэр эпэтэх иэйиибин,
Сүрэбим олустук таптаабыт
Сүүрүктээх өрүстүү сүр күүһүн.*

АНАММЫТ ХАТЫҢМЫТ

*Индигир эбэбит биэрэгэр
Талынан анаммыт хатыңмыт
Маңан хаар көмнөбү бүрүнэн
Мин санныыар санаабын таайбыттыы
Хомойон, хоңкуйан турабын.
Өйдүүгүн кэрэ саас киэһэтин,
Сиздэрэй сэбирдэх симэххэр
Сиккиэр тыал сипсийэн ааһарын?
Ол онно тапталбын көрсөммүн,
Күөх лабааң күлүгэр саһаммыт
Уһуннук уураһар буоларбыт.
Кэлин да ыал буолан бараммыт
Кэлэрбит саас аайы ыальдыттыы,
Эн күөңгэр өйөнөн тураммыт
Көмүөлбүт устарын көрөрбүт.*

ТУУЙУЛЛАР ДУУҢА

*Брыаба ылламмыт
Тулааһах кубалыы,
Мин эмиз тапталбын –
Олобум аргыһын,
Бу дьоллоох дойдуттан
Солуччу сүтэрэн,
Тууйулар дууһабын
Тутаммын кыайбакка,
Кый ыраах халлааңца,
Көстүбэт үрдүккэ
Кыырайан тахсаммын,
Кыланан ыңыраат,
Кынаптын сууланан
Аллараа ыһыктыах курдукпун.
Төһөлөөх мин курдук,
Сүүһүнэн ахсааннаах
Сүтүктээх сүрэхтэр,
Альдархай ааннаабыт
Аһытын-абатын
Аргыһах гынаңыт,
Сүдү ыар сүтүгү
Сүгэхэр оңостон,
Тууйулар дууһабыт
Тулуйан сылдыахтыыр...*

КӨТӨРБҮТ

*Индибир эбэбит биэрэгэр
Таас тумус уһугар тахсаммыт,
Иккиэммит нарыннык куустуһан
Тахсар күн сарыалын кэтиирбит.
Тулабыт дууһаны долгутар
Сибэкки кэрэтэ тэлгэннэ,
Сиккиэр тыал издэспэр илгийэн,
Сэгэрим суһуобун тараата.*

*Аллараа үүт туман уһуктан,
Аргыйдык быһыттан, наардаһан,
Кос былыт буолан көһүннэ,
Утары долгуннуу уһунна.*

*Ол туран биһиги сиэттиһэн,
Көстүбэт кынакка уйдаран
Коттүбүт кой былыт үрдүнэн.
Күн көмүс утабар сиэттэрэн,
Индигир күөх унаар эйгэтэ
Саһарба сырдыгар арыллан,
Имэнгээх абылыыр илгэтэ
Сүргэни көтөбөр да эбит.*

*Саһарба күлүмнүүр уотунан
Симэммит уйгулаах олохпор
Котобүт бу курдук куустаһан
Ол уоттаах тапталтан дьоллонон.*

ЭН МИЭХЭ

*Эн миэхэ буоларың
Быһыылаах мааныта,
Таһаалаах туйгуна,
Күөмэйдээх күндүтэ,
Дьүһүннээх кэрэтэ,
Эн кэрэ мөссүөңүн
Мин күңнэ тэңниибин.
Сиздэрэй сэбэрэң
Сибэкки кэрэтэ,
Туттарың-хаптарың
Аар хатың кэриэтэ.
Лыях курдук тэлээрэн
Үнкүүлээн тэйэриң,
Кыталык көтөрдүү
Сыанаба көстөрүң,
Кыыл таба кэриэтэ
Кынтайа хаамарың.*

ЭДЭРКЭЭН МӨССҮӨНҮҢ

*Эн мизхэ хаһан да кырдьыбат
Нап-нарын эдэркээн мөссүүнүң
Үйэлэр тухары ааспаттык
Мин өйбөр дириңник хатанья.
Эйигин мин өрүү таптыабым
Олобум устатын тухары,
Аһыйа, аймана ахтыабым
Эдэркээн сүрэхпит тапталын.
Ийэлиш амарах сыһыангың,
Обобор эн сылаас тапталгың,
Эн истиң сүрэбиң иэйиштин,
Эн нарын тарбабың сылааһын,
Ыччаппар мин хайдах истиңник
Эн курдук тизэрдихпин билбэппин.*

ДЬОЛ ЧЫПЧААЛА

*Сирдээби тапталым кэрэтин
Ситэри билбэтэх эбиппин,
Олобум улахан тапталын
Суолтаба уурбатах эбиппин.*

*Дьол-соргу тосхойбут түгэнэ
Миигиттэн күрэниэн үөйбэтиэм,
Олохпун толору дьоллообут
Тапталым куотубун билбэтиэм.*

*Ол уоттаах тапталбыт муңуттан
Бу курдук мунчаарыам диэбэтиэм,
Олобум аргыһын суохтааммын,
Ахтааммын айманьям диэбэтиэм.*

*Дьизэ кэргэн диэн кэрэ да эбит,
Обонон байаммын олортум,
Ол эбит - бу сиргэ төрөөн
Мин дьолум муңутуур чыпчаала.*

ЭРГИТТЭРБИЭН

*Хаарыан кэрэ кэмнэрбин,
Күндү комүс күннэрбин,
Дьоллоох дьоро киэһэбин
Эргиттэрбиэн иккистээн.*

*Күндү киһим мичээрэ,
Кэрэ нарын бэйэтэ
Күлүм гынан сулустуу
Костон ааһар буоллун даа!*

*Комүс солко суһуоххун
Имэрийэ турдарбыан,
Истиң, нарын бэйэбин
Кууһан, уураан ылларбыан.
Иэмэхтэрдээх кулгааххар
Иэдэспинэн сыстаммын,
Истиң, нарын иэйишбин
Сипсийэммин эттэрбиэн.*

КУТУРҔАН

*Оннук дьоллоох олохтон,
Сырдык ыраас тапталтан
Арай ордон хаалбыттар
Ааһан биэрбэт ахтылҕан,
Аргыс буолбут мин аһыым,
Сүгэһэр буолбут сүтүгүм.
Куруук кууһар кутурҕан,
Санньыар санаам оонньуута -
Курус санаа кууспахтаан,
Куоттарбакка эрэйдиир.
Хоонньоһор түүн хомолто
Уубун аймаан утуптат,
Ол да буоллар умнаммын,
Тыыннаах курдук санааммын,
Эргиллибэт эрэлбин
Арыт сэмээр кэтишбин.*

ДЫКТИ КЭРЭ

*Дыкти, кэрэ да эбит
Дыңнээх таптал иэйиштэ,
Дьолун булбут үөрүүттэн
Дьылба кынаттаныыта.*

*Дыкти кэрэ да эбит
Дьобус тустаах олоххор
Дыкти нарын аналың
Дьибэр киирэн кэлиштэ.*

*Дыкти кэрэ да эбит
Дьахтар күндү бэлэбэ,
Дьолун аба дэттэрэн
Дьолу түстүүр үөрүүтэ.*

ТАҢАРА НАКААҤА

*Дьэ, кырдьык, бу буолуо
Таңара накааҥа диэннэрэ...
Ханнык ыар буруйу
Мин хаһан оңорон,
Бу маннык ынырык
Ыар дьүүлгэ түбэстим?
Далбар Хотуммун,
Сирдээби аналбын,
Олобум аргыһын
Мин мүччү тутаммын
Иэдээңгэ былдьаттым.
Бигэтик эрэнэн билэбин
Мин киһим көнөтүн,
Дууһата ырааһын,
Санаата сырдыгын,
Майгыта маанытын.
Сылыктаан, сыымайдаан көрдөххө
Буруйдаах мин бэйэм буолуо дуо?*

ТҮЙҮС ДЬЫЛҢА

*ДьылҢа хаан ыйааҕа
Ардыгар тыйыскын даҕаны.
Киһиттэн кэрэтин,
Эн дьонтон үтүөтүн,
Элбэҕи эрэйэр
Эрэллээх дьоммутун
Эн талан ылаңцын
Сонуччу баҕайы
Суорума суоллуугун.
Ол олус абалаах,
Олоххо охсуулаах.*

БИЛБЭТИЭМ

*Урут мин уйгулаах олобум
Түүрүбү түңнэстиэн билбэтиэм,
Ын-ыраас халлааным,
Күлүмнүүр мин күнүм
Былыкка былдьатыа диэбэтиэм.
Мин дьоллоох олохтон, оҕоттон
Дуоһуйар да этим түбүктэн,
Мин сылаас тапталтан,
Соргулаах олохтон
Манньыкка эргийиэм диэбэтиэм.*

ТАҢАРА БЭЛЭБЭ

*Ааттыын эн алгыс курдугуң,
Санаалыын эн саргы курдугуң,
Аһаҕас дууһалыын, майгылыын
Сааскы күн сылааһар тэңнээҕиң.
Кыыспытын эмтэрэ олорон:
«Таңара быраҕан биэртэ», - диэн
Эн таптаан этэргин ойдооммун,
Элбэҕи эргитэ санаатым.*

*Бу Орто дойдуга торооммун,
Тапталым талбатын булларан,
Мин дьолбор ананан торообут
Таңарам бэлэбэ эбиккин...*

АТАХ СУОЛА

*Тэлгэхэм иһигэр
Бөөлүүн түһэн бүрүйбүт
Саңа хаар үллүгэр
Соботох мин бэйэм
Атабым суолунан
Ойууну хааллардым.
Ол онтон сонньуйан
Элбэби санаатым,
Былырыын баччаба
Дьоллоох ыал туохута -
Биһиги бие буолан
Кэккэли сизтиһэн,
Саңа хаар үллүгэр
Сабардаан хаамаммыт,
Ойууну түһэрэн
Мэниктээн аһарбыт.
Ол онтон астынан
Олус да үөрэрим.*

КЭРЭНИ КЭРЭХСЭЭ ДИЭБИТИҢ

*Эн килбик мичээриң кэпсиирэ
Таптал нарын изиһитин,
Эн хара харабың кэпсиирэ
Сырдык санаа чабылын.
Эн нарын уосчааның кэпсиирэ
Уостубат уйгулаах олобу,
Эн уһун сүһуоһуң бэйэбин
Ыраахтан ыңыраар курдуга.*

*Эн сылаас сүрэжин тэбиштэ
Эдэрдии эрчимнээн биэрбитэ,
Эн истиң сыһыаның бэйэбэр
Кэрэни кэрэхсээ диэбитэ.*

СҮҮРҮККЭ СУУЛАНАН

*Дьылжа-хаан ыйааҕа –
Эн дохсун сүүрүккэр суулааңнын,
Үөрдэ таас үөһүгэр түһэрэн,
Олоҕум аргыһын былдыаатың,
Соҕотох хаалларан соһуттуң!*

*Ордубут олоҕум тобоҕун
Эмиэ да эрийэн-буруйан,
Өргөс таас очуоскар сыбыыгын,
Эбэтэр уу чуумпу кытылгар сыһыаран,
Мин уйан сүрэхпин уоскутар буолаҕыан?*

ЭРЭЛИМ ТУОЛБАТА

*Ханна да бардарбын эйигин
Кэлиэ диэн кэтэнэр да этим,
Ол эрэн эрэлим туолбата -
Эн миэхэ мичээрдээн киирбэтиң.*

*Уйгулаах олохнут толоонун
Саңардыы ортолоон иһэммит,
Эн биһи инники олохнут
Саргыта сарбыллыан билбэтим.*

*Эйэлээх тапталбын батыһан
Барыахнын баҕардым ол сиргэ,
Ол эрэн оҕолор дьоллорун
Сарбыһан барарым сатаммат.*

САҢА ХААРДЫЫ

*Саңа түспүт кыырнах хаардыы
Эн суһуоххар буолларбыан,
Сулус курдук күн уотугар
Күлүмүрдүү үөрдэрбиэн.*

*Саңа түһэр сылаас хаардыы
Иэдэстэргин бигээтэрбиэн,
Сымнаҕастык сыста түһэн
Уоскар уулан уолларбыан.*

*Саңа түспүт ыраас хаардыы
Сылаас түөскэр сыһыннарбыан,
Эн сүрэххэр истиң, нарын
Иэйиш буолан иңтэрбиэн.*

МИН ХОТУГУ СИБЭККИМ

*Тон сүрэхпэр эн тапталың
Ньургунуна тылынна,
Тиийэн кэлбит ол сааспыт
Күнүн үөрэ көрүстэ.*

*Дууһан ыраас хаарыгар
Санаам ыллык арынна,
Эн дыктигэр тартаран
Саҕах диэки таласта.*

*Эн тапталыг ньургунуна
Тымыр тардан сүрэхлэр
Таптал ыраас сүүругэ
Мин дууһабар угуттуур.*

*Хоту дойдум саамай кэрэ
Сибэккитэ - эн эрэ,
Мин сүрэхлэр өрүү тыыннаах
Санаам ааспат аргыһа.*

ЫАМ ЫЙА

*Таптал сылаас тыынынан
Ыга кууснут ыам ыйа
Эмиэ тийээн кэлэңгин
Эдэр саасын санаттың.*

*Күндү киһим күлбүтүнэн
Киирэн кэлэн үөрпүтүн
Сылын аайы ахтабын,
Кэлэр кэмим кэтиибин.*

*Сааһырдабым аайытын
Санаабыттан араһпат
Саргым нарын иэдэһэ
Саһарбалыы кыыспыта.*

*Умсулбанаах оннук саас
Биирдэ кэлэр олоххо,
Ол эрэри кэрэтэ
Умнуллубат дыктилээх.*

*Эдэр саас кэрэ кэмим
Эргит мэлдьи ыам ыйа,
Уоттаах таптал оччоҕо
Уостуо суоҕа хаһан да.*

КҮН

*Күнү көрөн үөрэртэн,
Сылааһынан тыынартан
Ордук туох баарый
Орто дойдуга?
Күнү кытта алтыһан
Күүс-уох ылартан
Ордук туох баарый
Орто дойдуга?
Күн күлүмэ сөтүөлүүр
Кустугунан суунартан,
Онтон ордук туох баарый
Орто дойдуга?
Күн утабар угуттаабыт
Айылбалыын алтыһартан
Ордук туох баарый
Орто дойдуга?
Күнү кытта күрэстэһэн
Күүскэ түһэн үлэлиртэн
Ордук туох баарый
Орто дойдуга?
Күндү киһиң мичээрин
Күн күлүмэр тэһнииртэн
Ордук туох баарый
Орто дойдуга?
Киирэр күнү сайыһартан
Күнү үөрэ көрсөртөн
Ордук туох баарый
Орто дойдуга?*

МУУС УСТАР

*Бастакы көрсүбүт
Тапталбын санатан,
Булла дии дууһабын
Муус устар бүтүүтэ.*

*Сааһырдах аайытын
Санаабын аалабын
Мин кэнэн тапталым
Минньигэс иэйиитэ.*

*Эн киирэн кэлбиккин,
Мин диэки көрбүккүн,
Мин дууһам уулбутун
Барытын өйдүүбүн.*

*Баар этэ ол онно
Нарыннык куустуһуу,
Бастакы уураһыы
Дыктилээх иэйиитэ.*

*Ол да иһин олохпор
Удугурбут тапталым
Айылбалыын алтыһан
Уһуктубут курдуга.*

*Муус устар олохпор
Улахан суолталаах -
Аан бастаан бэйэбин
Аба диэн үөртүтэ.*

Хатын колүйэ

ДОЙДУ АХТЫЛБАНА

*Күөх солко долгунна сууламмыт
Колүччэм уутугар суунарым,
Ол солко долгунтан охсуллан
Күн уота күлүмнүү ооньюура.
Кэл манна мэниктиэх диэбиттии
Кыырабын харахпар ыһара,
Долгуннуур күөх собоон анньыбыт
Тулалыыр хатыннаах колүччэм
Хаалбыта кэлэрбэр наскыйа
Кырачаан хатыным далбаатыы.
Айылдам силигин ситиитэ
Ол дыкти эйгэбэр тиийэммин
Урукку оҕо саас доҕоро
Буолбут аар хатынмар ойонон,
Татталбын нарыннык кууһаммын,
Тахсар күн сарыалын корсүһэн
Колүччэм күөх солко ньууругар
Күлүкпүн түһэрэн турдарбыан...*

МУТУКЧА КИИСТЭТЭ

*Эдэр кыысчаан соһуйан,
Туохтан эрэ долгуйан,
Кыламанын тэрбэтэн
Тогурүччү корбутүнүү
Сааскы самыыр сиигиттэн,
Кин уотуттан кинс ылан,
Тиит мутукчам киистэтин
Тэрэпитэ кэрэтин.*

ХАТЫН СЭБИРДЭБЭ

*Таптыыр сүрэх бэлиэтэ
Тэлибириир сэбирдэх
Сахам кыыһын санатар
Мааны маска ыйаммыт.*

*Эдэр сүрэх аан бастаан
Таптал аптаах тыалыттан
Нарын чараас сэбирдэхтии
Тэлибирии мөхсөрө.
Сэбирдэххэ ыраас таммах
Харах уутун санатар,
Сатамматах таптал курдук
Сиргэ түһэн сиик буолар.*

*Сэбирдэхпит тымыр тардан
Тапталынан угуттуур,
Эдэр сүрэх иэйиитинэн
Дьону үөрдэ уруйдуур.*

ЭРГИТТЭРБИЭН

*Хаарыан кэрэ кэмнэрбин,
Күндү комүс күннэрбин,
Дьоллоох дьоро киһэбин
Эргиттэрбиэн иккистээн.
Күндү киһим мичээрэ,
Кэрэ- нарын бэйэтэ
Күлүм гынан сулустуу
Костон ааһар буоллун даа!*

*Комүс солко сүһуоххун
Имэрийэ турдарбыан,
Истин, нарын бэйэбин
Кууһан-уураан ылларбыан.
Иэмэхтэрдээх кулгааххар
Иэдэспинэн сыстаммын,
Истин, нарын иэйишбин
Сипсийэммин эттэрбиэн.*

ЭР БЭРДЭ

(Роман Дмитриев сырдык кэриэһигэр)

Аан дойду күрэхэр
«Эр бэрдэ» дэттэрбит
Аан бастаан Сахаттан
Эдэркээн уол баара.

Эрирдээх эрчилли
Дьяныардаах дьярыгар
Миитэрэй Коркинтан
Куорсуну анньынан,
Кыайыга кынаттыыр
Кыабы эн ылаңын
Коптүтүң үрдүккэ
Чурапчың буоруттан.

Олимпта кытыастар
Уот кыйыл толонун
Ыччатың сүрэхэр
Өспөттүк иңэртиң.

Норуотуң номоҕор -
Олоҕхо Боотура,
Барыбыт киэн туттар
Сахабыт Саарына.

Олимпта кытыастар
Былааҕар кынаттаан,
Ыччаккын сирдээтиң
Тустуу киэң аартыгар.
Бүгүңнү бөбөстөр
Киэн туттар уоллара -
Өрүүтүн эдэркээн
Эдьигээн ыччата.

Бизэ тиэрбэс бэлиэлээх
Олимпта күрэхэр
Саханы ааттаттың,
Аар саарга аатыртың!

КӨМҮС ХАТЫРЫК

Индигир эбэбит
Нуктаабыт ньууругар
Күн тахсыан иннинэ
Дьэкилии кишрэммит,
Уңуоргу кытылга
Оргуудук эрдинэн
Набыллык устарбыт.
Сарсыарда саҕахтан
Көмүс күн күөрэйэн,
Сардаңа ардабын
Арийан ыһыыта
Таас хайа күөнүгэр
Дьүөрэлии көрдөххө,
Хартыына кэрэтэ,
Дыктитэ буоларын
Хоһооммор ойуулаан
Көрдөрөр кыабым суох.
Ол дыкти хартыына
Эйгэтин быыһыгар
Дьыэбитин көрөңнүн
Астына үөрэриң
Эймиирэ сүрэхтин.
Эбэбит бэлэҕэ-
Үтэлиир үөрүүтэ
Күн уотун тэйитэр
Ол көмүс хатырык
Күлүмнүү мөхсөрүн,
Эн сөбө көрөңнүн,
Оҕолуу үөрэриң
Оо, кэрэ да этэ.

АНАЛБАР

*Тулабар туох баарын умнаммын
Турбутум тапталбын кууһаммын,
Өр кэмцэ кордообут аналбын
Корсубут дьолбуттан үөрэммин.*

*Мин хаңыл тапталбын тэһииннээн,
Олобум ыллыгын буллараң,
Дьылбабын дьолунан толорбут
Доборбор ырыабын аныыбын.*

*Тапталлаах сэгэрим мичээрин
Мин өйбөр бигэтик хатыыбын,
Нап-нарын, ис-киирбэх бэйэтин
Сүрэхпэр ыксары кууһабын...*

МАХТАНАБЫН

Айаас сүрэх аан бастаан
Манньык күүскэ тэппитигэр,
Таптал ааспат амтанын
Минньигэһин биллэрбиккэр,
Сир үрдүгэр төрөөммүн
Силис тардан үүммүппэр,
Обум сытын ылааммын
Олох дьолун билбииир,
Манньык кэрэ, мааны дьахтар
Анала диэн ааттаппыккар
Махтанабын эйиэхэ -
Саамай күндү киһибэр.

ИЙНЭЭБИТЭ

1. Аан тыл	3
2. Холку, элэкэй майгылааба	5
3. Убаастанар салайааччы буолбутунан киэн туттабыт	5
4. Өрүү үчүгэйи эрэ түстүүрэ	6
5. Олохтоохтук сүбэлиирэ	7
6. Наһаа иллээх, эйэлээх этибит	8
7. Диринг билиилээх учуутал этэ	9
8. Бэйэ-бэйэлэрин ситэрсэн биэрэр курдуктара	12
9. Киэн-холку майгылааба	13
10. Сатабыллаах салайааччы	14
11. Умнуллубат суолу-иини хаалларбыта	15
12. Олобу таптыра	16
13. Дьүөгэм туһунан истинник санаан	17
14. Олохпун дьолунан толорбут аналым	18
15. Учууталбынан киэн туттабын	18
16. Манпайгы учууталым	19
17. Иккис ийэбит курдук буолбута	20
18. Бу баар курдук	20
19. Я помню ее добрую	20
20. Үөрүүбүтүн тэннгэ үллэстэрэ	21
21. Үтүө дьон буола улаатарбытыгар кыһаллара	21
22. Учууталбыт аатын түһэн биэриэхпит суоҕа	22
23. Она была доброй, красивой, умной	22
24. Тапталбын эргитэн	23
25. Санаалар	57
26. Ойтөн сүппэт санаалар	67
27. Хатын көлүйэ	71

Литературно-художественное издание

СЫРДЫК САНААМ АРГЫҤА

Садовников Семен Семенович

на якутском языке

Редактор С.Л. Никитина

Корректор А.Е. Иванов

Компьютерная верстка А.С. Зарвниевой

Подписано в печать 11.07.2016 Формат 60*84 1/16

Печать офсетная. Усл. печ. л. 5,5

Тираж 50 экз. Заказ №14

АУ РС(Я) «РГ «Хотугу кыым» Абыйского улуса
678890, РС(Я) Абыйский улус п. Белая Гора,
пер. Дизельный, 12/2, тел.: 8(411)59-21-323

Литературно-художественное издание

СЫРДЫК САНААМ АРГЫҤА

Садовников Семен Семенович

на якутском языке

Редактор С.Л. Никитина

Компьютерная верстка А.С. Заровняевой

Подписано в печать 12.07.2016 Формат 60*84 1/16

Печать офсетная. Усл. печ. л.5.5

Тираж 50 экз. Заказ №14

АУ РС(Я) «РГ «Хотугу кыым» Абыйского улуса
678890, РС(Я) Абыйский улус п. Белая Гора,
пер. Дизельный, 12/2, тел. 8(411)59-21-323

«Хотугу Кыым»